

PRITARTA
Vilniaus rajono savivaldybės mero
2025 m. liepos 2 d.
potvarkiu Nr. M22-2772(3.1 E)

PATVIRTINTA
Vilniaus r. Pakenės Česlovo Milošo
pagrindinės mokyklos
direktoriaus 2025 m. liepos 2 d.
įsakymu Nr. V-56

VILNIAUS R. PAKENĖS ČESLOVO MILOŠO PAGRINDINĖS MOKYKLOS IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

Vilniaus r. Pakenės Česlovo Milošo ikimokyklinio ugdymo programa (toliau – programa) atnaujinta vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Ikimokyklinio ugdymo gairėmis, Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašu bei kitais teisės aktais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo veiklą.

Požiūris į vaiką ir jo ugdymą(si). Mokykloje veikia viena ikimokyklinio ugdymo grupė „Bitutės“, kurioje ugdomi vaikai nuo 2 iki 6 m. Mokykla vadovaujasi Ikimokyklinio ugdymo programos gairėse pateiktu požiūriu į vaiką ir vaikystę, vaiko raidą, poreikius, ugdymosi būdus, jais grindžiamas visas programos turinys.

Prielaidos kokybiškam ugdymui. Vaikystėje raidos procesai sukuria prielaidas vaikų ugdymui(si), o kokybiškas ugdymas(is) brandina kūną, smegenų struktūras, skatina vaikų raidą:

- ankstyvajai vaiko raidai būdingas spartus netolygus augimas, veiksmų, mąstymo ir kalbos vystymosi nevienalaikiškumas. Kiekvieno vaiko raida ir ugdymasis pasižymi unikaliais bruožais. Mokytojas pasitiki vaiko natūraliomis galiomis augti ir ugdytis, sudaro sąlygas prigimtinėms galioms plėtotis, pripažįsta ir gerbia skirtybes, pasiekimų įvairovę, kuria galimybes skleisti vaikų individualumui;

- kiekvienas vaikas aktyviai mokosi, daugelį dalykų atranda pats, savu būdu ir laiku. Vaikai turi sumanymų, nuolat ieško naujų veiklų ir iššūkių, padedančių tobulėti. Mokytojas paremia vaikų iniciatyvas, parinkdami jiems aktualų turinį ir veiklas;

- vaikų mąstymo sinkretiškumas, pasaulio kaip nedalomos visumos matymas suponuoja visuminį požiūrį į ugdymą(si). Vaikams aktyviai veikiant integruojamas fizinis, emocinis, socialinis ir pažintinis ugdymasis;

- vaikų ugdymas(is) yra nuolatinis vidinių galių plėtojimas naujų patirčių pagrindu. Vaikų raidai ir ugdymui(si) svarbiausios yra jautrios socialinės sąveikos, grindžiamos dialogiškumo principu;

- vaikų tarpusavio dialoguose ir dialoguose su suaugusiaisiais konstruojamos bendros prasmės. Vaikų grupėje vyrauja nuomonių ir raiškos įvairovė, vaikai mokosi girdėti vienas kitą, skatinama mokymosi vieniems iš kitų kultūra;

- darnų vaikų vystymąsi užtikrina vaiko raidą skatinantis ugdymas. Siekiama turtinti, plėsti ir kompensuoti nepalankioje aplinkoje augančių vaikų patirtis, kuriamos vaikus ugdytis įgalinančios socialinės ir kultūrinės aplinkos.

Kiekvieno vaiko raida ir ugdymasis pasižymi unikaliais bruožais. Mokytojai sudaro sąlygas vaiko galioms augti, ugdytis, pripažįsta ir gerbia skirtybes, pasiekimų įvairovę, kuria galimybes

skleisti vaikų individualumui. Kiekvienas vaikas aktyviai mokosi, daugelį dalykų atranda pats, savo būdu ir laiku. Vaikai turi sumanymų, nuolatos ieško veiklų ir iššūkių, padedančių tobulėti. Mokytojai paremia vaikų iniciatyvas, parinkdami jiems aktualų turinį ir veiklas.

Programa grindžiama **konstruktyvizmo (Žanas Pjažė) teorine prieiga**. Vaikas suvokiamas kaip aktyvus, savarankiškas, geriausiai besimokantis pagal savo pojūčius ir interesus. Mokytojas – nuolat stebintis, kuriantis naujas vaikų patirtis generuojančias aplinkas, kontekstus, drąsinantis ir padedantis.

Programa remiasi **į vaiką orientuoto ugdymo teorija** – į ugdymą mokytojai žvelgia iš vaiko perspektyvos. Ugdymo procese sudaromos sąlygos vaikams patiems aktyviai veikti, tyrinėti, kurti. Daugiau dėmesio skiriama spontaniškam, vaiko inicijuotam ugdymuisi. Mokytojai taiko įgalinančius, provokuojančius iššūkius, paremia vaiko ugdymąsi.

Įgyvendinant įtraukujį ugdymą, pasirinkta **universalus dizaino mokymuisi prieiga (UDM)**, orientuota į kiekvieno vaiko ugdymosi poreikių ir dalyvavimą bendrame ugdymosi procese užtikrinimą, eliminuojant galimus ugdymosi barjerus. Mokykloje pripažįstame prigimtinius kiekvieno vaiko ugdymosi skirtumus, užtikriname visavertę įtrauktį kokybiškai įgyvendindami esmines ugdymo(si) proceso modeliavimo kryptis. Ugdymo(si) procesą praturtiname priemonių, ugdymo būdų, kitomis laikinomis paramos priemonėmis, sudarant bebarjerę ugdymo aplinką, kurią kuria mokytojai, specialistai, įstaigos vadovai. Vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, jaučiasi lygiaverčiais dalyviais, visi kartu mokosi vieni kitus pažinti ir veikti žmonių įvairovėje. Taikydami universalus dizaino mokymuisi prieigą vadovaujamės esminėmis nuostatomis: vaikų įvairovė yra natūralus reiškinys, ji yra nuspėjama, mokymosi barjerai yra ugdymo aplinkoje. Mokykloje kiekvienas vaikas skirtingas ir kartu svarbiausias asmuo, kuriam sudarytos sąlygos augti ir tobulėti, būti vertinamam kaip asmenybė.

Vaikai labai skirtingi, jų gyvenimo ritmas individualus, skirtinga asmeninė patirtis, jie skirtingai jaučia, patiria, pažįsta, kuria savas mąstymo taisykles, tačiau sparčiau ar lėčiau žengia tuo pačiu vystymosi keliu.

Ugdymą(si) grindžiančios vertybės. Vaikų ugdymasis grindžiamas požiūriu į vaiką ir jo ugdymą(si) sąlygotomis vertybėmis:

- vaiko orumas – kiekvieno vaiko nelygstamos vertės, autentiškumo, unikalumo pripažinimas ir puoselėjimas;
- vaiko gerovė – vaikų gerovės pirmumo pripažinimas, puoselėjant vaiko saugumą, sveikatą, darną su savimi ir kultūrine, socialine bei fizine aplinka;
- saviraiškos laisvė – kiekvieno vaiko kūrybinio potencialo ir laisvės išreikšti save pripažinimas, palaikymas ir skatinimas;
- lygiavertis dalyvavimas – lygiavertėmis sąveikomis grindžiamo ugdymo(si) vertės pripažinimas, sudarant maksimalias sąlygas kiekvienam vaikui dalyvauti bendrame ugdymosi procese ir pašalinant ugdymosi kliūtis;
- lygiateisiškumas ir teisingumas – vienodų teisių augti ir ugdytis visiems pripažinimas, užtikrinant galimybes kiekvienam vaikui optimaliai vystyti ir reikšti savo potencines galias nepriklausomai nuo priežasčių, susijusių su lytimi, sveikata, socialine ir kultūrine padėtimi. Minimizuojamos atskirties ir diskriminavimo galimybės, atstovaujama vaikų teisėms mokykloje ir už jos ribų;
- pagarba, tolerancija ir atvirumas įvairovei – atviros, pagarba, empatija ir tolerancija grindžiamos ugdymo(si) aplinkos kūrimas, pripažįstant įvairovę kaip vertybę ir sudarant sąlygas visiems vaikams sėkmingai dalyvauti, natūraliai priimant prigimtinius ir kultūrinius skirtumus;
- bendruomeniškumas, demokratija ir pilietiškumas – pagarba asmeniui grindžiamos demokratinės aplinkos kūrimas, priklausymo bendruomenei jausmo puoselėjimas, atsakomybės už save ir kitus ugdymasis;

- kultūrinis tapatumas – pagarbos savo šalies kultūrai (gimtajai kalbai, etninei kultūrai, tautos istorijai) puoselėjimas, padedant vaikui išreikšti save kaip savo šalies kultūros dalyvį ir kūrėją ir pozityviai priimti kitų kultūrų savitumą.

Vaikų poreikiai. Programa sukuria prielaidas užtikrinti pagrindinių, kiekvienam vaikui aktualių poreikių tenkinimą ir turtinimą:

- žaidimo poreikis – turėti laisvę, pakankamai laiko, erdvės, žaidimo partnerių ir galimybę per bendrus žaidimus kurti vaikų kultūrą. Pripažįstama žaidimo, kaip savarankiškos vaikų veiklos, nelygstama vertė. Nuolat stebėdami ir tinkamoje situacijoje jautriai įsitraukdami į žaidimus, suaugusieji padeda vaikams augintis žaidimo gebėjimus;
- saugumo poreikis – jaustis saugiam, gerbiamam, matomam, girdimam, tinkamai globojamam, sulaukti paramos ir pagalbos, kai jos reikia. Ugdant vaikus rūpinamasi ne tik užtikrinti jų saugumą, bet ir juos pačius pagal jų galias įtraukti į rūpinimąsi savo bei kitų saugumu;
- draugysčių poreikis – jaustis priimamam, jausti bendrumą, lygiavertiškumą su kitais, kitų paramą, artimumą, turėti vieną ar keletą artimesnių draugų. Sukuriama ugdymo(si) aplinka, skatinanti vaikus tyrinėti ir atrasti, kaip būti, gyventi ir veikti drauge;
- komunikavimo poreikis – dalintis su kitais emocijomis, mintimis, idėjomis žodžiu ir nežodinėmis priemonėmis (mimika, judesiu, piešiniu, muzikos kūrinio ir pan.). Vaikams sudaromos sąlygos išbandyti įvairias komunikavimo su vaikais ir suaugusiais priemonės ir atrasti pagarbaus, veiksmingo bendravimo būdus;
- pažinimo džiaugsmo poreikis – smalsauti, tyrinėti, klausinėti, aiškinti(s), kurti ir išbandyti, džiaugiantis naujais atradimais ir gebėjimu pažinti. Taikydami ugdymo(si) procese įgytas patirtis vaikai kuria ir perkuria savo teorijas apie pasaulį;
- kūrybinės saviraiškos poreikis – tyrinėti ir atrasti unikalios savo kūrybinės galios per įvairias veiklas. Kuriamos ir spontaniškų, ir kryptingų veiklų galimybės, palankios atsiskleisti vaikų interesams, gabumams ir auginti savitą raiškos stilių;
- programa taip pat sukuria prielaidas atliepti ir tenkinti unikalios kiekvieno vaiko poreikius, tarp jų ir specialiuosius ugdymosi poreikius.

Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai. Mokyklos bendruomenė visuomet stengiasi laiku reaguoti į tėvų (globėjų) poreikius ir lūkesčius. Ugdymo įstaigą lankančių vaikų tėvai (globėjai) tikisi, kad vaikas mokykloje jausis jaukiai ir saugiai, išmoks bendrauti ir bendradarbiauti, taps savarankišku, plės žinias apie supančią aplinką, kad bus užtikrintas vaiko judėjimo poreikis, ugdomas kūrybiškumas ir saviraiška, tenkinami vaikų specialieji poreikiai, užtikrinamas vaikų pasirengimas mokyklai. Pabrėžia, kad labai svarbi yra estetiška ir vaiko poreikius tenkinanti mokyklos / grupės / lauko aplinka.

Tėvai (globėjai) yra patenkinti, kad toje pačioje įstaigoje yra ugdymosi tęstinumas. Vaikas, pradėjęs lankyti ikimokyklinio ugdymo grupę, toliau mokykloje ugdomas pagal priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, todėl dauguma vaikų nepatiria adaptacijos problemų pereinant iš darželio į mokyklą.

Mokyklos bendruomenei svarbūs šie poreikiai:

- komunikacijos, bendravimo poreikis. Aktyvi, pozityvi, draugiška komunikacija tarp vaikų, įstaigos darbuotojų ir tėvų;
- profesinės kompetencijos tobulinimo poreikis. Sudarytos sąlygos nuolatiniam darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui ir žinių atnaujinimui;
- kiekvieno darbuotojo pridėtinės vertės pajautimo poreikis. Matomas, jaučiamas ir vertinamas kiekvieno bendruomenės nario indėlis ir jo kuriama pridėtinė vertė įgyvendinamam ugdymo procesui.

Regiono ypatumai. Mokykla įsikūrusi Vilniaus rajone, Kalvelių seniūnijoje, adresu Vilnelės g. 86, Pakenės k., Vilniaus r., 22 km į rytus nuo Vilniaus, prie kelio Vilnius – Šumskas ir

geležinkelio Vilnius – Minskas. Kalvelių seniūnijoje yra darželis, dvi pagrindinės mokyklos ir dvi gimnazijos. Mokyklą lanko mokiniai iš Pakenės ir aplinkinių kaimų: Sadūniškių, Kenos, Santakų, Kuosinės, Kalvelių, Kolobariškių, Šumsko. Arčiausiu lankomu objektu yra už kilometro nuo mokyklos esanti Kenos Švč. Aušros Vartų Dievo Motinos bažnyčia. Šventykla priklauso Lavoriškių šv. Jono Krikštytojo parapijai. Įvažiuojant į Keną dešinėje pusėje yra pušaitėmis apaugusios totorių kapinės. Netoli mokyklos yra taip pat Ropėnų kapinės. Į mokyklą galima atvykti autobusu arba traukiniu. Veikia Pakenės geležinkelio stotis. Netoli mokyklos teka Kenos (Vilnios kairiojo intako) upė.

Mokyklos savitumas. Tai šiuolaikiška, atvira kaitai ir naujovėms švietimo įstaiga, pritraukianti aplinkinių kaimų vaikus, sudaranti palankias sąlygas mokytis pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, siekianti ugdyti dorą pilietį, gerbiantį savo tautos ir šalies tradicijas, sugebantį integruotis į šiuolaikinį gyvenimą. Mokykla turi savo globėją, herbą, himną, mokinių uniformą.

Ugdytiniai turi galimybę tobulinti savo gebėjimus ir talentus dalyvaudami įvairiuose respublikiniuose, rajoniniuose, įstaigos organizuojamuose projektuose, konkursuose, olimpiadose, sportinėse varžybose, šventiniuose koncertuose, festivaliuose, puoselėti savo kalbą, tarmę, perimti savo tautos kultūros papročius ir tradicijas. Mokyklos bendruomenė labai didžiuojasi, kad mokiniai dalyvaudami skaitovų konkursuose, sporto varžybose, dažnai užima prizines vietas.

Mokiniam sudarytos sąlygos dalyvauti įvairiuose neformaliojo švietimo būreliuose (Liaudies šokių būrelis „Burštyнки“, „Kitoje veidrodžio pusėje“, „Skaitmeniniame pasaulyje“ ir kt.). Liaudies šokių ansamblis „Bursztyнки“ nuolatos koncertuoja mokykloje ir už jos ribų. Šokių būrelį vaikai gali lankyti nuo 1 klasės.

Mokyklos bendruomenė ir vaikai dažnai dalyvauja įvairiose šventėse („Derliaus diena“, „Vaikų gynimo diena“ ir kt.), festivalyje „Vieversėlis“, kur vaikai dainuoja, groja, šoka, deklamuoja eilėraščius. Mokykla turi ir savo kultūrinės tradicijas ir jas nuolat puoselėja, čia nuolat organizuojamos mokyklinės, tautinės, kalendorinės šventės. Įstaiga dalyvauja įvairiuose projektuose, bendradarbiauja su kitomis mokyklomis, organizacijomis, turi daug rėmėjų. Jų pagalba vaikai turi galimybę dažnai atostogauti Lenkijoje.

Mokykla yra kompiuterizuota (kompiuteriai, interaktyvios lentos, projektoriai ir kt.).

Mokykloje vyrauja geri, dalykiški, skatinantys bendravimą ir bendradarbiavimą bendruomenės narių tarpusavio santykiai. Mokykloje dirba aukštos profesinės kompetencijos, nuolat tobulėjantys, teikiantys kokybiškas ir šiuolaikiškas ugdymo(si) paslaugas mokytojai. Kvalifikuoti mokytojai yra įgiję įvairių veiklos patirtį, mylintys ir rūpestingi, gebantys skirti dėmesį kiekvienam vaikui, priimti pokyčius, ieškoti naujų ugdymo(si) formų ir metodų, siekiant ugdymo(si) kokybės. Įstaigoje sukurtos palankios sąlygos mokytis ir tobulėti, skleisti gerą darbą patirtį. Mokytojai nuolat tobulina savo kvalifikaciją, kuria ir įgyvendina projektus, organizuoja kūrybines parodas, šventes, išvykas ir bendradarbiauja su tėvais.

II SKYRIUS IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Programa parengta vadovaujantis svarbiausiais ikimokyklinio ugdymo principais, užtikrinančiais ugdymo(si) kryptingumą, integralumą, veiksmingas ugdomasias sąveikas ir ugdymo(si) kokybę.

Ugdymo(si) ir priežiūros vienovės principas. Ikimokyklinio ugdymo(si) procesui būdinga ugdymo(si) ir priežiūros vienovė. Kiekviena suplanuota ir nesuplanuota sąveika bei kasdienė rutina yra ugdanti, turtinanti vaiko patirtį. Ilgalais, nuolatinis, saugus vaiko emocinis ryšys su mokytoju sukuria prielaidas visavertei vaiko raidai ir ugdymui(si).

Vaiko raidos ir ugdymo(si) dermės principas. Ugdymo(si) procese atsižvelgiama į raidos nulemtą vaikų poreikių, patirties ir gebėjimų įvairovę ir skatinama visapusiška vaiko raida – fizinė, emocinė, socialinė, pažinimo, komunikavimo, meninės raidos.

Žaismės principas. Žaismingumas yra viso ikimokyklinio vaikų ugdymo(si) pagrindinis bruožas, neatsiejama tyrinėjimo, eksperimentavimo, fantazavimo, kūrybos dalis, o žaidimas – svarbiausia savarankiška vaiko veikla.

Sociokultūrinio kryptingumo principas. Ugdymas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei.

Integralumo principas. Siekiama visuminės vaikų raidos, užtikrinamas darnus visų pasiekimų sričių gebėjimų plėtojimas, ugdymo(si) sričių tarpusavio ryšiai, vidinės turinio sąsajos kiekvienoje ugdymo(si) srityje, vaikų veiklos integralumas.

Įtraukties principas. Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymosi poreikių įvairovę.

Kontekstualumo principas. Vaikų ugdymas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atviruose artimiausios socialinės, kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasingumo.

Vaiko ir mokytojo bendro veikimo principas. Aplinkos, sąveikos, bendros prasmės kuriamos įsiklausant ir atliepiant vaikų poreikius, interesus, iniciatyvas, nuomonę, drauge priimant sprendimus.

Lėtojo ugdymo(si), užtikrinančio gilų įsitraukimą, principas. Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną čia ir dabar momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdieniui rutinai, tyrinėjimo ar kūrybos procesui, nuostabai ir atradimo džiaugsmui.

Reflektyvaus ugdymo(si) principas. Mokytojas drauge su vaiku emocijomis ir veiksmais atspindi vaiko veikimo patirtis. Su vaikais drauge pagal jų gebėjimus apmąstomos vaikų emocijos, veiklos ir jų rezultatai, numatomas tolesnis veikimas. Mokytojai apsvarsto autentiškas vaikų patirtis, veiklos kokybę ir savo pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymui(si).

Šeimos ir mokyklos partnerystės principas. Mokykla ir šeima (globėjai) bendradarbiauja rengiant Programą, užtikrinant ugdymo(si) tęstinumą ir dermę, kuriant susitelkusių, kartu besimokančią bendruomenę. Tėvai ir mokyklos darbuotojai pasitiki vieni kitais ir veikia dėl vaikų interesų.

III SKYRIUS

TIKSLAS, UŽDAVINIAI, UGDYMO(SI) REZULTATAI

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokyti pradmenis.

Uždaviniai:

- atpažinti kiekvieno vaiko poreikius, raidos ypatumus, gebėjimus ir, atsižvelgiant į juos, plėtoti individualias vaiko fizines, socialines, pažinimo, komunikavimo, kūrybines galias;
- lavinti vaikų kūrybiškumą, pasitelkiant dailę, šokį, muziką, teatrą, žaidimą ir įvairias medžiagas, priemones, technologijas bei sukuriant tinkamą aplinką kūrybai ir idėjų įgyvendinimui;
- užtikrinti aktyvų vaiko dalyvavimą ugdymo(si) procese, įgyvendinant ugdymą per žaidimą ir patirtinę veiklą, išlaikant balansą tarp kryptingos mokytojo organizuotos ir savaiminės vaiko veiklos.
- kurti įtraukią, kūrybišką, vaiko ugdymui(si) pritaikytą, aktyvią vaiko įsitraukimą ir dalyvavimą skatinančią ugdymo(si) aplinką, ugdymo(si) kontekstus;
- sudaryti sąlygas vaikams pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais bei vaikais, mokyti spręsti kasdienes problemas, suprasti savo ir kitų ketinimus, jausmus bei veiksmų pasekmes;
- saugoti ir stiprinti vaikų psichinę ir fizinę sveikatą, garantuoti jo saugumą, padėti adaptuotis naujoje ugdymo(si) aplinkoje, tenkinti aktyvumo ir judėjimo poreikį;

- įgyvendinti įtraukaus ugdymo organizavimo (UDM) sudarant sąlygas kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymosi poreikių įvairovę bei užtikrinti dalyvavimą bendrame ugdymosi procese, eliminuojant galimus ugdymosi barjerus;
- kurti ir plėtoti pasitikėjimu ir pagarba, abipuse partnerystėje grindžiamą tikslingą bendradarbiavimą su tėvais (globėjais), švietimo pagalbos specialistais ir kitais švietimo paslaugų tiekėjais.

Ikimokyklinio ugdymo rezultatai yra vaikų raidos ir ugdymosi procese nuosekliai įgyjami bei plėtojami jų pasiekimai: vertybinės nuostatos, žinios bei supratimas ir gebėjimai. Siekiant ugdymo tikslo įgyvendinimo sudaromos lanksčios ugdymo(si) sąlygos, kurios skatina vaikų galių auginimą ir padeda vaikams tapti: pasitikintiems, besirūpinantiems savimi ir kitais, jautriems kultūrinei ir socialinei įvairovei, komunikabiliems, lanksčiai mąstantiems, kūrybingiems ir sėkmingai besimokantiems. Ugdymosi pasiekimai suskirstyti į 18 sričių, kurių visuma laiduoja optimalią visų vaiko potencinių galių ūgtį: kasdienio gyvenimo įgūdžiai; fizinis aktyvumas; emocijų suvokimas ir raiška; savireguliacija ir savikontrolė; savivoka ir savigarba; santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais; aplinkos pažinimas; matematinis mąstymas; skaitmeninis sumanumas; kalbų supratimas; kalbinė raiška; estetiškas suvokimas; meninė raiška; kūrybiškumas; tyrinėjimas; problemų sprendimas; gebėjimas žaisti; mokėjimas mokytis. Kiekviena kokybiškai įgyvendinama vaiko raidą skatinančio visuminio ikimokyklinio ugdymosi sritis („Mūsų sveikata ir gerovė“, „Aš ir bendruomenė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, „Kuriu ir išreiškiu“) plėtoja visų 18 pasiekimų sričių vaiko pasiekimus.

Programa remiasi įstaigos sukurto programos konceptuali modeliu (1 pav.), kuriame išryškunami svarbiausi programos elementai: centre yra vaikas ir jo ugdomos galios. Vaiko galios auginamos per visuminį ugdymą, t. y. ugdymo turinys modeliuojamas pagal penkias ugdymo sritis, kurios siejasi su 18 pasiekimų sričių. Ugdymo turinys neatsiejamas nuo kuriamų ugdymo(si) kontekstų ir Universalaus dizaino modelio taikymo. Ugdymo sritis „**Kuriu ir išreiškiu**“ siejama su įstaigos savitumu.

1 pav. Mokyklos ikimokyklinio ugdymo konceptualus ugdymosi modelis

IV SKYRIUS

UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS

Ugdymo(si) proceso organizavimo pagrindas. Ikimokyklinio ugdymo(si) pagrindas yra **visuminis ugdymas(is), universalus dizainas mokymuisi (UDM), vaiko žaidimas ir kita patirtinė veikla.**

Visuminis ugdymas(is) yra pagrindinė ikimokyklinio ugdymosi kryptis, kuri lemia vaikų emocinių, socialinių, fizinių, pažinimo, kalbos, kūrybos potencinių galių harmoningą plėtojimąsi. Programoje modeliuojamas integralus, vientiso pasaulio vaizdo kūrimąsi sąlygojantis vaikų ugdymosi procesas, užtikrinamas balansas ir dermė tarp atskirų ikimokyklinio ugdymo(si) sričių, tarp ugdymosi ir ugdymo procesų.

Universalus dizainas mokymuisi (UDM) yra kiekvieno vaiko sėkmingą ugdymąsi laiduojanti įtraukaus ugdymo organizavimo prieiga. Visavertę įtrauktį užtikrina prigimtinių kiekvieno vaiko ugdymosi skirtumų pripažinimas ir kokybiškai įgyvendinamos esminės ugdymo(si) proceso modeliavimo kryptys:

- vaiko įsitraukimas į ugdomąją veiklą, sudominant ir sužadinant pozityvias emocijas;
- gilėjantis supratimas, gaunant ir tyrinėjant informaciją įvairiais būdais;
- įgytos patirties raiška, savarankiškai sugalvojant idėją, ją įgyvendinant, atspindint ar aptariant rezultatą.

Vaiko žaidimas ir kita **patirtinė veikla** yra pagrindinės, viena kitą papildančios ugdomosios veiklos. Vaikų žaidimas yra paties vaiko kuriama ir valdoma veikla, kuomet sutelkiamos visos jau įgytos ir plėtojamos galios. Mokykloje plėtojama visos bendruomenės žaidimo kultūra, skatinanti žaisti, kurti ir bendradarbiauti. Siekiama vaikų savarankiško žaidimo ir žaismingo ugdymo(si) vienovės bei darnos. Patirtinės veiklos yra vaiko ugdymasis darant, veikiant: pajaučiant, stebint, tyrinėjant, eksperimentuojant, modeliuojant, kuriant, komunikuojant, reflektuojant savo patirtis ir atradimus.

Vaikų ugdymo(si) kontekstai. Vaikų ugdymas(is) vyksta mokyklos vidaus ir lauko aplinkose, taip pat aplinkose už mokyklos ribų (parkai, gamtos ir kultūriniai objektai ir kt.). Mokyklos aplinkoje kuriami vaikų emocinį ir fizinį saugumą užtikrinantys **ugdymo(si) kontekstai**, kurių bendrakūrėjai yra vaikai:

universalaus dizaino mokymuisi kontekstas – tai lanksti, visiems vaikams prieinama ugdymo(si) aplinka ir veiksmingas procesas, kuriame, nepriklausomai nuo amžiaus, socialinių, kultūrinių, lingvistinių, sveikatos skirtumų, visiems vaikams sudaromos sąlygos žaisti, patirti ir ugdytis. Ugdymo aplinka žadina vaikų emocijas, pagauna dėmesį, panardina į prasmingą vyksmą. Galėdami rinktis alternatyvius tyrinėjimo, pažinimo ir dalyvavimo būdus, vaikai veikia savo tempu, pagal savo galias ir mokosi vieni iš kitų. Galimybė pasirinkti veiklas ir priemones, siekiant numatyto rezultato, skatina turėti savo ketinimą, idėjų, sumanymų, jų kryptingai ieškoti ir pamažu suprasti savo žaidimo ar mokymosi būdus. Vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, jaučiasi lygiaverčiais dalyviais, visi kartu mokosi vieni kitus pažinti ir veikti žmonių įvairovėje;

žaismės konteksto paskirtis – palaikyti kasdienių veiklų žaislingumą, kuriant džiaugsmo bei nuostabos tyrinėjant, išbandant, eksperimentuojant, dalinantis potyrius. Kontekstas atliepia vaiko žaislingą savęs ir pasaulio pajautimą, skatina žaisti judesiais, pojūčiais, emocijomis, kalba, vaizduote, mintimis. Eksperimentuojama veikimu tuščioje ir daiktinėje erdvėje, atrandant, kad žaidimas gali gimti „iš nieko“, mintyse. Palaikomi netikėti vaikų būdai suprasti, tyrinėti, improvizuoti, priimamos „neteisingos“ jų teorijos apie pasaulį, įkvepiančios pratęsti „tiesos“ paieškas. Mokytojas jautriai pastebi žaismę vaikams veikiant, ją atliepia, pratęsia, kokybiškai papildo ir įtraukia kitus vaikus;

judraus patirtinio ugdymosi konteksto paskirtis – skatinti vaikų judėjimo džiaugsmą ir kasdienį judrumą, didinti judraus mokymosi galimybes. Įdomias, prasmingas ugdymosi situacijas kuria dialogiška vidaus ir lauko aplinkų jungtis, įrangos mobilumas, pritaikymas tyrinėti judesį,

judriais būdais dalyvauti visų ugdymosi sričių veiklose. Panaudojama natūrali ir dirbtinai sukurta įranga ir priemonėmis papildyta gamtinė aplinka, modeliuojamos vaikus judėti skatinančios iššūkio, saugios rizikos edukacinės erdvės, kuriančios prielaidas subalansuotam ugdymui(si) viduje ir lauke;

kultūrinių dialogų kontekstas – kai vaikai ugdymo įstaigoje dalyvauja daugialypiuose kultūriniuose kontekstuose, kurių paskirtis – padėti kiekvienam kurti savo individualų tapatumą, tuo pačiu metu dalyvaujant tiek vaikų subkultūros, tiek artimiausios ir tolimesnių aplinkų kultūrų kūrime. Mokyklos aplinka yra erdvė nuolatinėms socialinėms ir kultūrinėms sąveikoms bei reiškiniams patirti, pažįstant šeimos, mokyklos grupės, kaimynystės, regiono, etninės grupės ir šalies bei globalaus pasaulio kultūrinius ypatumus ir vertybes. Mokyklos aplinkoje matomi įvairių kultūrų ženklai, simboliai, patiriami papročiai ir elgsenos, išbandomos skirtingos kultūrinės raiškos formos, ugdančios pozityvų požiūrį į įvairovę ir kitiškumą;

kalbų įvairovės konteksto paskirtis – kurti ir palaikyti aplinkos sąlygas, palankias rasti ir plėtoti skirtingiems vaikų komunikavimo būdams, įvairiai žodinei ir nežodinei raiškai, kalbų pažinimui, teigiamoms nuostatomis, susijusioms su kalbų ir jos formų įvairove. Kuriant kontekstą pasinaudojama mokykloje ar grupėje esama kalbų įvairovė, socialinių tinklų ir skaitmeninių technologijų teikiamomis galimybėmis, kalbų pasaulio pažinimą papildančiomis ir kalbą ugdančiomis vaizdinėmis ir garsinėmis priemonėmis, taip pat kasdienėmis komunikacinėmis situacijomis, kylančiomis vidaus ir lauko aplinkose;

tyrinėjimo ir gilaus mokymosi konteksto paskirtis – atliepti prigimtinių vaikų smalsumą, įtraukti juos į aplinkos tyrinėjimą, skatinantį giliau suprasti aplinkos objektus, reiškinius ir jų ryšius, atrasti įvairius pažinimo ir mokymosi būdus. Kuriamas kontekstas kupinas žaismės, atviras iššūkiams, jame daug laisvės vaiko spėliojimams, atsakymų į savo keliamus klausimus paieškomis, tyrinėjimu grindžiamiems sprendimams. Sukurtos vidaus ir lauko edukacinės erdvės, lauko tyrinėjimo laboratorijos, kuriose yra tyrinėjimo objektų, priemonių ir medžiagų, STEAM veiklų, vaikų stebinių fiksavimo priemonių – tai padeda vaikams įsitraukti į ilgalaikius stebėjimus, patirti aplinkos objektų ir reiškinių įvairovę;

realių ir virtualių aplinkų konteksto paskirtis – papildyti ir praplėsti realybės kontekstus alternatyviomis skaitmeninėmis galimybėmis patirti ir pažinti, plėtoti vaikų skaitmeninį sumanumą, informatinį mąstymą. Kuriami realios ir virtualios aplinkos sąveikomis grindžiami kontekstai, aplinkas saikingai ir saugiai papildant skaitmeninėmis priemonėmis bei įranga, prioritetą teikiant patirtiniam realių objektų ir reiškinių tyrinėjimui, kūrybiškumui, socialinėms sąveikoms. Vaikų savivaldį mokymąsi skatinančios skaitmeninės priemonės, įvairiomis vaizdo ir garso įvesties bei išvesties įrangą turinčiomis technologijomis kuriamos galimybės vaikams realioje aplinkoje pamatyti plika akimi nematomus procesus ar reiškinius, perkelti realios aplinkos objektus į skaitmeninę erdvę, tyrinėti taisyklių ir laisvės veikti ribas, spręsti problemas, įveikti iššūkius;

kūrybinių dialogų kontekstas – modeliuojant kūrybinių dialogų kontekstą kuriama vaizduotė, smalsumą, nuostabą kelianti aplinka, akcentuojanti patį kūrybos procesą. Vaikai patiria kūrybos laisvę, išgyvena netikėtumą, kūrybos džiaugsmą ir pasididžiavimą įveikus kūrybinius iššūkius. Aplinkų estetika ir įvairovė kuria prielaidas vaikams tyrinėti kūrybinės raiškos galimybes, išbandyti daugiau nei vieną būdą įgyvendinti kūrybinę idėją ar išspręsti problemą, pasirinkti alternatyvias raiškos priemones, improvizuoti, kurti ir perkurti. Dinamišką kūrybos procesą palaiko mokytojas kūrėjas, sudarantis sąlygas vaikui laisvai, spontaniškai veikti.

Ugdymo(si) turinys. Ugdymo turinys išdėstomas pagal penkias visuminio ikimokyklinio ugdymo(si) sritis („Kuriu ir išreiškiu“, „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, „Mūsų sveikata ir gerovė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Aš ir bendruomenė“), kuriose pateikti vaiko ugdymosi pasiekimų sritys su vertybinėmis nuostatomis, esminiais gebėjimais, pasiekimų žingsniai ir ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos). Ugdymo(si) turinyje išskiriami du amžiaus laikotarpiai: 2 – 3 metų ir 4 – 6 metų. Ugdymosi kontekstai, strategijos, metodai ir būdai parenkami atsižvelgiant į vaikų amžių, gebėjimus, poreikius, ugdymo tikslą ir uždavinius. Programoje numatomi vaiko ugdymosi žaidžiant ir patirtinio ugdymosi būdai, atitinkantys vaikų prigimtį ir raidos poreikius.

Vaikų, kurie turi specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo turinys formuojamas vadovaujantis programa (ją pritaikant) ir atsižvelgiant į kiekvieno vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius, Vaiko gerovės komisijos (toliau – VGK) ir Pedagoginės psichologinės tarnybos (toliau – PPT) rekomendacijas ir tėvų (globėjų) lūkesčius.

Ugdymo turinys įgyvendinamas per visą vaiko buvimą grupėje: žaidžiant, bendraujant, dalyvaujant pedagogų organizuotoje veikloje, veikiant spontaniškai, organizuojant visos grupės, grupelių ir individualią veiklą ir t.t. Pedagogas per dvi savaites nuo programos pradžios rengia metų ugdomosios veiklos planą, veiklą planuoja savaitei. Metinis grupės veiklos planas, tai – orientyras, nevaržantis pedagogo, leidžiantis jam kūrybingai organizuoti savo veiklą, ją įvertinti ir koreguoti, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko amžių, jo patirtį, vaiko bei grupės individualumą. Jis lanksčiai prisitaiko prie netikėtai atsiradusių vaiko norų, spontaniškai kilusių žaidimų ar kitos veiklos situacijų, įsiklauso į vaikų siūlymus, nebijodamas keisti išankstinių sumanymų ar planų.

Idėjos veiklai ir planavimui:

- Veikla pagal sezoniškumą: metų laikai, artimiausios gamtos pokyčiai, žmonių darbai ir pramogos įvairiais metų laikais.
- Veikla pagal mokyklos metų organizacinės veiklos planą, valstybinės ir kalendorinės šventės.
- Veikla pagal spontaniškai iškilusias vaikų idėjas.
- Veikla pagal projektus.
- Veikla pagal kasdieninio gyvenimo aktualijas.
- Veikla pagal Rekomendacijas ikimokyklinio ugdymo pedagogams „Žaismė ir atradimai“.

KŪRYBINGAS	
UGDYMO(SI) SRITIS „KURIU IR IŠREIŠKIU“	
Pasiekimų sritis – meninė raiška Vertybinė nuostata. Domisi menų kalbomis, jaučia meninės raiškos džiaugsmą. Esminis gebėjimas. Pagal savo išgales tyrinėja menų kalbas, spontaniškai ir tikslingai išreiškia emocijas, įspūdžius, mintis, idėjas jau įvaldytomis meninės raiškos priemonėmis, atpažįsta savo meninius pomėgius, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas menines sąvokas savo patirčiai išreikšti.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
DAILĖ	
2–3 metai 2-asis žingsnis Noriai čiumpa įvairias vizualinės raiškos priemones: rašiklius, tešlą, dažus ir pan. Atkreipia dėmesį į pėdsakus, kuriuos palieka spontaniškai veikdamas su priemonėmis ir medžiagomis. Žaidžia grafinės raiškos priemonėmis, išgaudamas skirtingus pėdsakus: taškus, įvairių krypčių brūkšnius, linijas. 3-iasis žingsnis Žaisdamas su erdvinėmis ir grafinėmis priemonėmis ir medžiagomis, tyrinėja ant skirtingų paviršių paliktus pėdsakus ar išgautus vaizdus, mėgaujasi skirtingais potyriais. Kuria statinius, lipdinius, keverzones ar „galvakojus“. Grafinius ir erdvinius kūrinius palydi garsais, veiksmais, sava kalba. Pradedą rinktis jam patrauklias raiškos priemones, medžiagas.	Spontaniškai tyrinėja mokytojo pasiūlytas vizualinės raiškos priemones: jas liečia, judina, brauko, spaudo, tepioja dažais, pirštukais, pastebi pėdsaką, spalvą, liniją, dėmę, pajaučia tekstūrą, skirtingų faktūrų medžiagiškumo paviršius. Išmėgina modeliną, plastiliną, slaimą lipdant įvairias formas. Remdamiesi patyrimu vaikai pradeda suprasti rankos

	judesių ir piešimo priemonės paliekamo pėdsako ryšį. Tyrinėja savo keverzones ir terliones, bando apie jas pasakoti, ką nupiešė, nulipdė.
4–6 metai 4-asis žingsnis Noriai, drąsiai išbando naujas vizualinės raiškos priemones, medžiagas, jas tyrinėja. Grafiškai pavaizduoja skirtingas linijas (storas, plonas, vingiuotas ir pan.), skirtingo dydžio dėmes, formas. Pradedą kurti objektų vaizdus. Komentuoja savo ar kitų sukurtus grafinius ir erdvinis kūrinius, tai, ką sukūrė, papildo pasakojimu. Turi savo mėgstamas priemones, spalvas, kurioms teikia pirmenybę. 5-asis žingsnis Tyrinėja skirtingų technikų naudojimo vienam kūrybiniam darbui sukurti galimybes: tapo, piešia, aplikuoja, lipdo, konstruoja ar pan. Pradedą planuoti kūrybinį procesą: pasirenka norimas priemones, medžiagas, numato vyksmo eigą, kurią veikdamas gali keisti. Piešia, tapo, modeliuoja, lipdo erdvinis kūrinius, jungia skirtingas formas į bendrą objektą. Išbando skaitmenines programėles kaip kūrybos įrankį (piešti, fotografuoti). Pastebi ir komentuoja kitų kūrybą, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas dailės sąvokas. Grožisi savo ir kitų kūrinių, savaip perkelia matytas vizualias idėjas į savo kūrybą. 6-asis žingsnis Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis (gratažas, monotipija), skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis. Kuria darbus, pasižyminčius fantastinėmis detalėmis, grafiniais ženklais (skaitmenimis, žodžiais, raidėmis, rodyklėmis). Turi išankstinį kūrybinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti, įgyvendindamas įvairias idėjas dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Komentuoja ir kitaip reiškia nuomonę apie savo, kitų vaikų, menininkų darbus vartodamas žinomas dailės sąvokas. Gali išvardyti keletą technikų (piešta, fotografuota, tapyta). Samprotauja apie dailės kūrinių paskirtį. Supranta, kad yra skirtingos dailės rūšys.	Įsitraukdami į mokytojo inicijuojamas kūrybines veiklas, išbando ir tyrinėja įvairias grafinės ir spalvinės raiškos priemones ir medžiagas. Mokytojo paskatinti stebi, analizuoja, aptaria, grožisi savo, kitų vaikų ir profesionalių menininkų sukurtais kūrinių (grafikos ir tapybos darbai, fotografijos ir kt.). Kuria vaizdus, dekoruoja audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). Kuria atviruką, paveikslėlį, dekoracijas. Piešiniais pavaizduoja išklaustos pasakos svarbiausius veikėjus. Eksperimentuoja ir atidžiau įsisiūri į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes: piešia cukrumi, smėliu, gamina dažus, panaudojant įvairias maistines medžiagas. Kuria ant netradicinių paviršių: audinio, stiklo, plėvelės ir t.t. Modeliuoja ir komponuoja dvimates ir trimates figūras veikdami su įvairiomis medžiagomis: lipdydami skirtingų formų objektus, konstruodami erdvinis objektus iš skirtingų medžiagų.
MUZIKA	

2–3 metai 2-asis žingsnis Čiauška nereguliais ritmo dariniais, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, sutelkia dėmesį į muzikos ir aplinkos garsus, juos mėgdžioja. Imituoja kai kuriuos pažįstamus melodinius ir ritminius darinius. Atkartoja dainų fragmentus, ypač pasikartojančius žodžius ar frazių pabaigas; praktikuoja savos kūrybos spontanišką „arioso“ dainavimą, kuriame yra reguliaraus ritmo pulso požymių. Dėmesingai klauso trumpų muzikos kūrinių ir reaguoja judesiu, ritmiškai ploja, trepsi, pagroja mušamaisiais instrumentais. 3-iasis žingsnis Apžiūrinėja, tyrinėja muzikos instrumentus, aplinkos daiktus, jais išgauna garsus. Eksperimentuoja balsu: kuria ir rečituoja savitus žodžius; kūnu išgauna garsus. Išbando naujus judesius, tinkančius dainuojant ar klausant muzikos. Vienas ir kartu su kitais dainuoja nesudėtingas daineles, jų tekstą interpretuoja kūno judesiais. Imituoja ritmo ir melodinius darinius, vis tiksliau išlaiko ritminį pulsą. Spontaniškai dainuoja „arioso“ dainas, kuriose platus diapazonas, juntamas metras ir reguliariai pasikartojantys ritmo dariniai, panaudojamos frazės iš išminktų dainų. Groja lengvai įvaldomais melodiniais ir mušamaisiais instrumentais. Juda (su priemonėmis ir be jų) klausydamas ir kurdamas. Išlaiko dėmesį klausydamasis muzikos kūrinio, atpažįsta kai kurias anksčiau girdėtas melodijas ir klausytus kūrinius. Įvardija arba parodo, kad supranta kai kuriuos muzikos kontrastus (garsiai – tyliai; greitai – lėtai, linksmi – liūdnei). Muzikinę raišką naudoja kitoje veikloje. Noriai muzikuoja individualiai ir grupėje.	Intuityviai domisi aplinka, garsais, bando suprasti aplinkos ir savo muzikinio čiaušėjimo sąsajas. Mėgdžiodamas aplinkos garsus, sutelkia dėmesį į aplinką, pradeda suvokti struktūrą, atkartoja toninius ir ritminius darinius, pradeda suprasti dainavimo ir kvėpavimo svarbą, skandavimą derina su judėjimu. Klausosi vaikiškų dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius, lopšinių, žaidinimų ar trumpų instrumentinių kūrinių, pritaria plodamas, trepsėdamas, linguodamasis ir kt. Kuria, dainuoja apie tai, ką jis veikia, žaidžia, mato, girdi. Apžiūri instrumentus, paklauso jų skambėjimo, tyrinėja išgaunamus garsus, muša nesudėtingos struktūros ritmą ritminėmis lazdelėmis, būgneliais, barškučiais, varpeliais, mediniais šaukštais, akmenėliais ir kt. Dainuojant rankų ir kojų judesiais imituoja dainos turinį (pvz., saulutę, lietų, katiną).
4–6 metai 4-asis žingsnis Aiškiai skiria kalbėjimą nuo dainavimo, tyrinėja savo balso galimybes. Tyrinėja garso išgavimo būdus pasitelkdamas kūną, gamtos medžiagas, muzikos instrumentus ir kitus daiktus; skanduoja, ploja, išbando naujus judesius. Individualiai ir su kitais dainuoja autorines ir liaudies dainas dažniausiai tiksliai intonuodamas. Improvizuoja vokales melodijas, įgaunančias struktūrinių muzikos savybių. Instrumentais ir kūno perkusija groja nustatytu pulsu ir pakartoja trumpus ritminius bei melodinius darinius. Judesį derina su dainavimu, ritmišku skandavimu, judesiais atliepia muzikos nuotaiką, tempą ir stilių. Dėmesingai klausosi platesnio muzikinio repertuaro. Padedamas perteikia savo muzikines kūrybines idėjas grafiniais piešiniais.	Plečia dainų ir skanduočių repertuarą, mokosi atskirti, ar garsai, dariniai ir melodijos yra panašios, ar skirtingos, atpažįsta anksčiau girdėtas melodijas, tyrinėdami ir išbandydami garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais, lygina, apibūdina tuos garsus. Samprotauja apie tylos ir triukšmo skirtumus. Klausosi mokytojų parinktos įvairių stilių, epochų ir kultūrų muzikos, kad būtų

Keliais žodžiais apibūdina muzikos sąvokas „aukštyn“ – „žemyn“ ir kitus kontrastus, atskiria, ar garsai, dariniai ir melodijos yra panašios, ar skirtingos, atpažįsta anksčiau girdėtą muziką. Teikia pirmenybę kai kuriems muzikos kūriniams, mėgaujasi muzikavimu, pradeda laikytis muzikos klausymo, dalyvavimo koncertuose, projektuose taisyklių. 5-asis žingsnis Žaisdamas, tyrinėdamas skiria ir palygina vokalinėje bei instrumentinėje muzikoje naudojamus kontrastus. Tyrinėja tembrus, kuriuos išgauna įvairesniais muzikos instrumentais ir kūno perkusija. Atlieka įvairių dainų repertuarą. Dažniausiai derina garso aukštį ir dainuoja, artikuliuoja taisyklingai, pradeda valdyti kvėpavimą. Atsako dainuodamas aidu. Judesiu parodo ritmo ir melodijos ypatumus (garso trukmę, garsumą, aukštį, melodijos slinktį ir kontūrą, ritmo pulsą). Veiklos metu spontaniškai improvizuoja balsu. Instrumentais ar kitomis garsą skleidžiančiomis priemonėmis išreiškia idėjas ar nuotaikas, kuria ir atlieka pritarimus eilėms, smulkiajai tautosakai, muzikos įrašui ar gyvai skambančiai muzikai. Perteikia savo kūrybines idėjas grafiniais simboliais. Vartoja kai kurias dažnai vartojamas, jam suprantamas muzikines sąvokas, pagal kriterijus atranda aiškiai pastebimus muzikos kūrinių panašumus ir skirtumus. Pavadina keletą muzikos instrumentų, atpažįsta kai kuriuos tembrus. Muzikuodamas su kitais vaikais klausosi, kaip jo indėlis dera su kitais. Savais žodžiais išsako kilusius išpūdžius apie klausomus kūrinius ar atlikimą. Pasiūlo, kaip savo mokykloje ar už jos ribų panaudoti patirtas ar sukurtas muzikines idėjas. 6-asis žingsnis Tyrinėdamas ir išbandydamas garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais, lygina, apibūdina, grupuoja garsus. Išbando grojimą smulkesnės motorikos įgūdžių reikalaujančiais muzikos instrumentais. Dainuoja (vienas, poroje ar grupėje) sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. Kuria ritminius ir melodinius darinius, improvizuoja ir komponuoja jungdamas kelis atskirus muzikos elementus (melodiją, ritmą, harmoniją, tembrą, tempą ir dinamiką). Pateikia savo muzikinę kūrybą grafiniais ženklais arba naudodamas skaitmenines programas. Kuria garsinius fonus ir perkusinius akompanimentus. Vartoja vis daugiau muzikos sąvokų, sugeba atlikti ir supaprastintu būdu pavaizduoti ketvirtines, aštuntines ir pusines natas bei pauzes. Iš klausęs muzikos kūrinį trumpai nusako, kodėl kūrinys patiko ir kuo jis įdomus, aptaria, kur ir kada girdi muziką savo aplinkoje, nusako muzikinio kūrinio paskirtį ir kontekstą. Dalinasi išpūdžiais, užduoda klausimus apie matytus koncertus, aptaria atlikėjų ir klausytojų vaidmenis gyvai atliekant muziką.	kuriama turtinga muzikinė aplinka. Groja instrumentais, pakartoja trumpus ritmo darinius. Klausosi muzikos mokytojų taikant įvairius aktyvaus dalyvavimo metodus: piešdami, judėdami su priemonėmis ir be jų, pritardami instrumentais ar kūno perkusija. Klausosi muzikos įrašų ir gyvos muzikos tiek mokykloje, tiek už jos ribų, susipažįsta su muzikos klausymo ir dalyvavimo socialinėmis elgesio normomis. Dainuoja įvairaus turinio dainas visur, kur įmanoma: grupėje, salėje per šventes, lauke, dirbant, žaidžiant ir t.t.
--	---

ŠOKIS	
2–3 metai 2-asis žingsnis Tyrinėja judėjimo kryptis, atlieka keletą skirtingų judesių stovėdamas vietoje, persikeldamas erdvėje; šoka naudodamas priemones. Atliepdamas muzikos ritmą ar tempą, spontaniškai improvizuoja rankų, kojų ir kitų kūno dalių judesiais. Mėgdžioja matytus ir patirtus žaidinimų judesius, atlieka ritmiškus, į šoki panašius judesius, derina dviejų natūralių judesių seką (bėga, sustoja; linguoja, mojuoja). Pasirenka patinkančius judėjimo būdus; judesiu pradeda vaizduoti gyvūnus; stebi kitus ir pradeda šokti kartu su jais. 3-iasis žingsnis Tyrinėja ir atranda naujų judesių bei jų derinimo būdų. Judėdamas tyrinėja savo ir kitų vaikų asmenines erdves. Atlieka paprastus ratelius ir dainuojamuosius žaidimus, bandydamas nustatyta kryptimi koordinuotai judėti su kitais. Vienu metu judina kelias kūno dalis. Improvizuoja judesiais atliepdamas muzikos nuotaiką ir savybes, kuria, kurį laiką prisimena ir kartoja įvairias dviejų trijų judesių kombinacijas. Natūraliai ir džiaugsmingai šoka ir individualiai, ir drauge su kitais.	Juda natūraliai, džiaugsmingai, judesys yra spontaniškas, neturintis struktūros. Judesio kalba jie išreiškia savo mintis ir emocijas, pažįsta pasaulį per fizinę ir jutiminę patirtį. Eina ratelius ir juda pagal muziką, žodžius - bėgdamas, eidamas, apsisukdamas ir t.t. Įvairiose mokytojo sukurtose situacijose bando šliaužti kaip gyvatė, ropoti kaip šuniukas, šokinėti kaip kiškis, mojuoti sparnais kaip drugelis ir pan., bando šiuos judesius sujungti į tam tikrą seką.
4–6 metai 4-asis žingsnis Tyrinėja šokio tempą, ritmą, judesių derinius, susieja spontaniškus judesius su šokio elementais. Bando išreikšti judėjimui būdingas savybes: tėkmę (tęstinę, pulsuojančią), erdvę (asmeninę ir bendrą), svorį (sunkiai, lengvai), laiką (greitai, lėtai). Išbando naujus šokio judesius: šokinėja abiem kojomis, šuoliuoja pristatomuoju žingsniu (galopu), šokuoja keisdamas kojas. Juda rateliu dešinėn ar kairėn, pirmyn, atgal, įsivaizduojama linija. Šoka ritmiškai, reaguoja į muzikos pasikeitimus, šokdamas valdo savo kūną. Improvizuodamas panaudoja atrastus naujus judėjimo būdus; kuria ir prisimena savo sukurtą trijų keturių natūralių judesių seką šoki. Laikosi sutartų šokio kultūros taisyklių. Kalba apie savo ir kitų vaikų pasirodymą. Derina šokio kalbą su kitais raiškos būdais. 5-asis žingsnis Tyrinėja ir atranda naujus judesių derinius, padedančius išreikšti judėjimui būdingas savybes; generuoja idėjas tolesniam kūrybos etapui, atranda naujas savo kūno judėjimo galimybes. Šoka sukamuosius ratelius poroje. Šokdamas išlaiko pusiausvyrą, reguliarių ir gilų kvėpavimą. Kuria šokio kompozicijas iš penkių šešių skambančiai muzikai tinkamų judesių, derindamas judesius stovint vietoje ir keičiant padėtį erdvėje.	Judėdamas mėgaujasi įvairiais judesiais, padedami mokytojų, tyrinėja tempą, ritmą, dinamiką ir erdvę, susipažįsta su judėjimo įvairove, patiria judesio elementus ir jų derinius, susieja spontaniškus judesius su šokio elementais. Mokosi valdyti savo kūną: judėti ta pačia puse, išlaikyti pusiausvyrą, demonstruoti lankstumą, reguliarių ir gilų kvėpavimą. Atpažįsta ir įvardija pagrindinius judėjimo būdus vietoje ir persikeliant erdvėje (pavyzdžiui, šuoliukai, pritūpimai, sukiniai, paprasti žingsneliai). Dalyvaudami kūrybiniuose šokio žaidimuose, projektuose, perpranta etiketo ir scenos kultūros taisykles. Šokdami šokius susipažįsta su įvairiomis kultūromis, jas patiria, taip pat atranda skirtingus mokymosi būdus

Atpažįsta ir įvardija pagrindinius judėjimo būdus. Paaiškina sutartas šokio kultūros taisykles, reiškia nuomonę apie savo ir kitų vaikų pasirodymą. 6-asis žingsnis Siūlo naujus šokio raiškos būdus, eksperimentuoja, kaip judesiais galima pavaizduoti įvairias emocijas ir nuotaikas, charakteringus veikėjų judesius. Šoka sudėtingesnius autorinius ir liaudies šokius bei ratelius (tiltelius, grandinėles). Improvizuodamas ir kurdamas kompozicijas perteikia temą, siužetą ar pasirinktą nuotaiką, įtraukdamas šokio judesiui būdingas ypatybes. Padedamas mokytojo grafiškai fiksuoja savo sukurtą šokio eigą. Apibūdina savo atlikto, sukurtą ar stebėto šokio tempą, nuotaiką, charakteringus judesius, temą. Aiškina, kodėl kitų sukurti šokiai patiko ir kuo jie įdomūs; nusako, kur ir kada mato šoki savo aplinkoje, mokykloje ir už jos ribų.	(šokti vienam, šokti poroje, šokti ratelyje ir kt.). Šokdami tyrinėja, fantazuoja, eksperimentuoja su garsais, balsais, judesiais, fizinėmis medžiagomis ir siužetais. Mokydamiesi šokių, supranta jų kompoziciją (šokio žingsnius, sekas, stilių, judėjimo kryptį, erdvę), stebi kitus, nusako šokio tempą, nuotaiką.
TEATRAS	
2–3 metai 2-asis žingsnis Žaisdamas reiškia poreikius ir skirtingas nuotaikas, tyrinėja savo kūno ir balso galimybes. 3-iasis žingsnis Išbando balso, kūno ir mimikos raiškas ir priemones, siekdamas emocinio poveikio aplinkiniams pasirenka pritarimo sulaukusias raiškas. Režisūrinių ir vaidmenų žaidimų metu atlikdamas pasirinktą vaidmenį pasitelkia kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas ir priemones.	Žaidžia šeimos žaidimus: vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas važiuoja automobiliu, išlipa, ieško gedimo, remontuoja ir pan. Mėgdžioja šeimos narių kalbą. Muzikiniuose rateliuose įsijaučia į veikėjus, siužetą, improvizuoja, reiškia emocijas, kurias jaučia.
4–6 metai 4-asis žingsnis Vaidmenų žaidimų metu tyrinėja pažįstamas socialines situacijas, girdėtų pasakų epizodus, sąmoningai pasirenka patrauklius vaidmenis. Kurdamas vaidmenį naudoja išraiškingus kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas, pradeda kurti dialogą tarp veikėjų, siūlo idėjas, naudoja grupėje esančias priemones: lėles, kaukes, kostiumų detales. 5-asis žingsnis Tyrinėja pasirinkto personažo savybes, pasiūlo jų raiškos galimybes. Režisūriniuose ir siužetiniuose vaidmenų žaidimuose pradeda tiksliai kurti „dramatiškas situacijas“ per personažų susidūrimus, neįtikėtinus įvykius, improvizuotus dialogus; kurdamas vaidmenį pasitelkia įvairių rekvizitą, grimą, muzikavimą, šoki. 6-asis žingsnis Tyrinėja simbolinio personažo esmines savybes, emocijas ir jausmus, juos perteikia charakteringais kūno judesiais, veido išraiškomis, balso intonacijomis. Kuria lėlių, šokio, dramos, operos „spektaklius“ kartu su kitais vaikais, drąsiai improvizuoja „bendraudamas“ su jų kuriamais	Žaidžia – vaidina trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių išgalvotus siužetus. Inscenizuoja liaudies pasakas ir dainas, pasiskirstydami personažų vaidmenimis. Improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Naudoja įvairius suneštus butaforinius ar natūralius, aplinkoje esančius daiktus. Pažįsta ir patiria teatro meno reiškinis mokykloje ir už jos ribų stebėdami ir dalyvaudami teatro pastatymuose ikimokyklinio amžiaus vaikams: šokio, lėlių, dramos ir kt. Dalinasi ir reflektuoja apie savo patirtis.

veikėjais; drauge su mokytojais ir vaikais dalyvauja improvizacinio pobūdžio teatralizuotuose renginiuose ir juose priiima skirtingus vaidmenis. Dalinasi savo teatine patirtimi su kitais, apibūdina įsimintinus spektaklio epizodus, teatro formomis perteikiamas idėjas susieja su konkrečiomis gyvenimiškomis situacijomis ir išgyvenimais.	
Pasiekimų sritis – estetiškas suvokimas Vertybinė nuostata. Domisi, gėrasi, grožisi gamtine ir kultūrine aplinka. Esminiai gebėjimai. Atpažįsta įvairius gamtinės ir kultūrinės aplinkos reiškinius, reaguoja į juos, jaučia, suvokia ir, remdamasis savo supratimu, aptaria estetinius jų ypatumus, dalinasi asmeninėmis estetinėmis patirtimis, džiaugiasi savo ir kitų kūryba.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Atviras naujiems potyriams, džiaugiasi įsitraukęs į naujas raiškos formas. Skirtingai reaguoja į gamtos ir žmogaus sukurtus objektus bei reiškinius, intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka. Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytą judesio raišką, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius, gamtos objektus ir reiškinius, jais stebisi. 3-asis žingsnis Emocingai reaguoja girdėdamas garsų, intonacijų sąskambį, stebėdamas savo ir kitų piešinius, paveikslus, šokių judesius, gamtos objektus bei reiškinius. Skirtingai reaguoja į estetinio patyrimo kontrastus (gražu – bjauru; šviesu – tamsu; tylu – garsu). Turi savo nuomonę (patinka, nepatinka) apie savo ir kitų kūrybą bei aplinką. Džiaugiasi, rodo, ką nors sako kitiems apie savo kūrybą.	Stebi ir tyrinėja aplinkos objektus ir reiškinius, patraukiančius jų dėmesį savo vizualinėmis savybėmis. Stebi ir reaguoja į mokytojo santykį su aplinkos objektais (susižavėjimą, grožėjimąsi). Klausosi įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, pažiūri drauge su kitais vaikais šokį, vaidinimą ir po to juos aptaria, atsako į klausimus: „Ką matei?“, „Koks buvo vilkas?“ ir pan. Samprotauja, ar patiko tai, ką matė, girdėjo.
4–6 metai 4-asis žingsnis Džiaugiasi, gėrasi menine veikla, noriai dainuoja, šoka, vaidina, piešia, su nuostaba stebi gamtos ir aplinkos grožį. Skirtingai reaguoja klausydamas ir stebėdamas įvairaus pobūdžio meno kūrinius, natūraliai priima stilių ir žanrų įvairovę. Atkreipia dėmesį į kūrinių ypatumus: spalvų, judesių, garsų įvairovę, muzikos, šokio nuotaiką. Pasako savo įspūdžius, nuomonę apie išklausytą muziką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinius, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius; pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę. 5-asis žingsnis Noriai įsitraukia ir mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Grožisi žmogaus sukurtos aplinkos ir gamtos spalvomis, formomis, garsais. Atpažįsta meno kūrinių išskirtinumą ir ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Demonstruoja savitą estetinį skonį. Pasako, kas patiko – nepatiko, gerai – blogai, gražu – bjauru; ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Rodo	Klausosi muzikos kūrinių, stebi šokius, dailės darbelius, vaidinimus ir apibūdina palygindamas, kas patiko arba nepatiko. Pakomentuoja, kurie kūriniai jam gražūs, pagrindžia savo nuomonę, geranoriškai išklauso kitų. Pats stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti. Kitiems girdint ir matant pasidžiaugia savo ir kitų kūryba. Sutelkia dėmesį, komentuoja pastebėjęs mokyklos patalpose ar teritorijoje ryškius puošybos elementus, parodos eksponatus.

pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. 6-asis žingsnis Igyvendindamas naujas kūrybines idėjas nebijo eksperimentuoti, laužyti taisykles ir normas, žaismingai stulbinti. Atpažįsta meno paskirtis ir kontekstus, patirtus meno kūrinius susieja su savo asmenine raiška. Pasakoja apie matytus dailės kūrinius, patirtą muziką, vaidinimą, šokį, jų siužetus, veikėjus, nuotaiką; gamtoje ir žmogaus sukurtoje aplinkoje kilusius vaizdinius. Siūlo, kaip savo aplinkoje ir už mokyklos ribų panaudoti tai, kas jam patinka ir priimtina. Vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasakydamas vieną kitą argumentą.	Noriai tvarko, puošia savo grupės, žaidimų aikštelės aplinką. Tyrinėdamas aplinką atranda gražius daiktus, gamtos ar kaimo vaizdus. Diskutuoja, ką jis galėtų pakeisti aplinkoje, kad būtų gražiau. Suaugusiųjų padedami, dalyvauja kūrybiniuose konkursuose, projektuose, parodose, vertina pateiktus kūrybinius darbelius, pasirodymą.
Pasiekimų sritis – kūrybiškumas Vertybinė nuostata. Nusiteikęs drąsiai kurti ir autentiškai išreikšti save, noriai tyrinėti naujas idėjas. Esminiai gebėjimai. Pasitelkia patirtį ir vaizduotę, tyrinėja savo ir kitų idėjas, randa būdų ir priemonių parodyti originalumą ir išradingumą įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, aptaria tai su kitais.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Žaismingai, neįprastais būdais tyrinėja daiktus, garsus, judesius, kvapus, skonius. Išgauna, komponuoja patikusius garsus, judesius, veiksmus, objektus, atrasdamas naujus veikimo būdus. Teikia pirmenybę tam tikrai kūrybinei veiklai, ilgiau įsitraukdamas į tai, ką mėgsta. 3-iasis žingsnis Pakartotinai sugrįžta prie dominančių raiškos būdų tyrinėjimo. Perkuria patikusius garsus, judesius, veiksmus, vaizdus, atrasdamas naujus derinius. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus menamus veikėjo veiksmus. Rodo susidomėjimą kitų kūryba ir norą veikti kartu su kitais.	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, maistinės plėvelės, folijos, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti. Tiria, veikia bandymų ir klaidų keliu, džiaugiasi naujais atradimais, susipažįsta su tuo, ko iki tol nebuvo regėjęs ir patyręs. Lauke voliojasi sniege, ant nukritusius nuo medžių lapus, vaikščioja basomis po smėlį, žaidžia su vandeniu, jį pilsto, laisto ir pan. Panaudodamas gamtines, įvairias buitines medžiagas kuria naujus, netikėtus produktus. Lauke stato smėlio pilis, įvairius kitus statinius, dekoravimui naudoja gamtines medžiagas, antrines žaliavas. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus veiksmus (pvz., geria arbatą, vairuoja mašiną, skrenda lėktuvu).

4–6 metai 4-asis žingsnis Veikdamas pasitelkia vaizduotę. Pastebi, išbando, kaip įvairios medžiagos, priemonės ir daiktai gali būti naudojami skirtingais būdais siekiant kūrybinio rezultato. Įprastus veikimo būdus papildo naujais netikėtais judesiais, garsais, pasakojimu, grafiniais vaizdais, keičia objektų konstrukcijas, paskirtį. Žaisdamas prisiima menamus vaidmenis, kuria siužetus, spontaniškai keičia žaidimo taisykles. Pasako, kodėl jam patinka tam tikras kūrinys. Pasirenka kurti vienokiu ar kitokiu būdu, renkasi mėgstamas veiklas ir veikimo būdus. Domisi tuo, ką veikia, kuria kiti vaikai. 5-asis žingsnis Generuoja naujas idėjas, fantazuoja apie tai, ką nori sukurti. Neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones ir kūrybos būdus įvairiose kasdienio gyvenimo ir veiklos srityse. Autentišką pasaulio matymą išreiškia įvairiais būdais, keičia, pertvarko savo kūrybines idėjas, siūlo kelis jų variantus. Supranta ir nusako konkretaus savo kūrinio paskirtį. Pasakoja apie tai, ką sukūrė, apie pasirinktus kūrybos būdus, medžiagas, priemones. 6-asis žingsnis Domisi, fantazuoja, užduoda klausimus apie kūrybinę veiklą, išbando įvairias naujas kūrybos priemones, būdus, sritis. Savo kūryboje atkartoja pastebėtus kitų kūrybos elementus. Numato, kaip ir kokiomis priemonėmis sieks kūrybinio rezultato, padedamas sprendžia kūrybinius iššūkius, pagal savo įsivaizdavimą siekia pabaigti kūrybinį darbą, paskatintas jį tobulina. Dalinasi savo kūryba artimoje aplinkoje, pasakoja apie kūrybos procesą, paaiškina, kas jam svarbu ir įdomu, pasako, kam skirti jo paties ir kitų žmonių kūrybos rezultatai.	Aktyviai reiškia savo idėjas įvairiomis dailės, piešimo priemonėmis. Piešia individualiai ir bendrai su kitais vaikais. Išradingai naudoja guašą, akvarelę. Eksperimentuoja su netradicinėmis tapybos priemonėmis savo idėjoms išreikšti, su įvairiomis lipdymui tinkamomis medžiagomis. Domisi ir atsako į fantastinius, neįprastus klausimus (pavyzdžiui, kas būtų, jei nebūtų saulės, ką daryti, kad visi žmonės būtų laimingi), sugalvoja ir išvardina kuo daugiau daikto naudojimo būdų (pavyzdžiui, kaip dar galima panaudoti plastikinius butelius, kamšteliuos, sagas). Suvaidina kokį nors trumpą siužetą, o kiti spėja, kas ten vaizduojama, kuria pasakas sėdint ratu, piešia fantastinius gyvūnus.
Pasiekimų sritis – gebėjimas žaisti Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kartu su kitais vaikais plėtoti žaidimus, kurdamas vaikų žaidimo kultūrą. Esminiai gebėjimai. Individualiai ir drauge su kitais žaidžia ir pats kuria įvairius žaidimus: režisūrinius, vaidmenų ir žaidimus su taisyklėmis, moka laikytis skirtingų žaidimų taisyklių.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Pamėgdžioja suaugusįjį, siekia jo dėmesio ir palaikymo, džiaugiasi bendrais žaidimais, juos nuolat kartoja. Inicijuoja ir palaiko žaismingas socialines sąveikas, turi savo bendravimo „kalbą“. Drąsiai juda erdvėje, tyrinėja supančią aplinką, eksperimentuoja su įvairiais žaislais ir daiktais. 3-iasis žingsnis Žaidžia su suaugusiuoju ar kitu vaiku, pradeda derinti savo veiksmus su kito žaidėjo veiksmis. Tikslingai renkasi žaislus, pasirenka arba pats susikuria erdvę žaidimui.	Žaisdami su tikslingai atrinktais žaislais (lėlėmis, mašinytėmis, gyvūneliais, indeliai ir kt.), išmoksta pasirinkti arba ir patys susikurti erdves savo žaidimams. Žaidimo patirties neturintis vaikas pradeda žaisti mokytoju su juo inicijuojant paprastą žaidimą, palaipsniui į jį įtraukiant daugiau žaidėjų ir pamažu perleidžiant

Kartodamas veiksmus žaidžia vieną išiminsį įvykį, jungia du tris žaidybinius veiksmus į paprastą kasdienį siužetą. Individualiai ar dviese žaidžia paprastą režisūrinių ar vaidmenų žaidimą, laikosi žaidimo vaidmens taisyklių.	žaidimo iniciatyvą patiems vaikams.
4–6 metai 4-asis žingsnis Žaisdamas su kitais stengiasi derinti žaidybinius veiksmus, vartoja kalbą vaidmeniui atlikti, žaidimo eigai aptarti ir nesutarimams spręsti. Drauge su kitais tikslingai kuria žaidimo erdvę, pritaiko vietą, atsirenka žaidimui reikalingas priemones, žaislus. Individualiai, dviese, trise žaidžia nesudėtingus režisūrinius ir vaidmenų žaidimus. Kuria išplėtotas pažįstamas kasdienės socialines situacijas siedamas kelis ar daugiau įvykių. Geba laikytis žaidime prisiimto vaidmens, siekia tiksliai atlikti pasirinkto vaidmens funkcijas, turi mėgstamą vaidmenį. 5-asis žingsnis Sėkmingai sąveikauja su kitais, buriasi į didesnės 3–5 vaikų grupes. Susitaria dėl bendros žaidimo temos, idėjos, eigos, vaidmenų pasidalinimo ir erdvės. Vartoja kalbą tardamiesi, planuodami žaidimą, plėtodami vaidmenis ir sprenddami konfliktus. Tikslingai pasirenka arba susikuria žaidimo erdvę, žaidžia menamoje erdvėje arba apsibrėžia erdvę simboliniais veiksmis. Drauge su kitais vaikais plėtoja tęstinius siužetinius vaidmenų žaidimus. Žaisdamas improvizuoja, kuria vis sudėtingesnius siužetus, kuriuose susipina realios patirtys su fantastiniais elementais ir personažais. Nesunkiai geba laikytis siužetinio vaidmenų žaidimo taisyklių ir vaidmens funkcijų. Padedamas labiau įgudusių vaikų ar suaugusiųjų laikosi judriųjų, stalo ir kitų žaidimų taisyklių. 6-asis žingsnis Mokytojo paskatintas nesunkiai įsitraukia į kolektyvinius režisūrinius žaidimus, kuria naratyvinius žaidimų pasaulius. Žaidime vartoja išplėstinę kalbą, pradeda žaisti vaizduotės žaidimus vien kalbėdamasis. Mėgsta žaisti netradicinėse erdvėse (kieme, gamtoje), išradimai jas pritaikydami žaidimui. Tvarko žaidimo erdves prieš žaidimą ir jį baigus. Kuria išplėtotus ilgalaikių naratyvinių žaidimų siužetus mėgstamų knygų, filmų ir vaizdo žaidimų pagrindu. Žaisdamas su kitais lanksčiai kaitalioja vaidmenis, kontroliuoja savo ir kitų veiksmus, konstruktyviai sprendžia kylančius nesutarimus. Laikosi taisyklių dalyvaudamas kolektyviniuose sportiniuose, judriuosiuose ir didaktiniuose žaidimuose.	Nuolat žaidžiant, jų gebėjimai tobulėja, jie ima žaisti didesnėse grupelėse, išmoksta tikslingai kurti žaidimo erdves ir konstruoti sudėtingesnius žaidimo siužetus, pasitelkdami vaizduotę ir įtraukdami fantastinių elementų. Įgudusių vaikų žaidimai tampa tęstiniais, vaikai prieš žaisdami aptaria žaidimo temą, planuoja siužetą, lanksčiai kaitalioja vaidmenis, patys kontroliuoja vienas kito veiksmus ir geba spręsti kylančius nesutarimus. Pradėdami nuo paprastų dėlionių, mozaikų, judrių gaudynių, slėpynių ir įvairių stalo žaidimų, palaipsniui pereina prie sudėtingesnių žaidimų formų. Įgudę žaisti žaidimus su taisyklėmis noriai žaidžia mokytojo pasiūlytus didaktinius ugdomojo pobūdžio žaidimus.
Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai	
Meninė raiška Dailė. Grupės aplinkoje yra vaikų amžių ir poreikius atitinkančių priemonių bei medžiagų įvairiems vaizduojamosios kūrybos darbeliams. Sudaromos sąlygos vaikams piešti netradicinėje aplinkoje ir netradicinėmis priemonėmis (smėlyje, ant akmenukų, lauke ant maistinės plėvelės,	

ant sniego), kurti kompozicijas iš gamtinės medžiagos, antrinių žaliavų, daržovių, kurti mandalas. Sudaromos galimybės vaikams žaisti, tepioti dažais, pašėlioti, dėti spaudus ir kt., komponuoti dvimates ir trimates figūras veikiant su įvairiomis medžiagomis: lipdyti, konstruoti erdvinius objektus iš skirtingų medžiagų. Mokytojas taiko STEAM metodą atliekant kūrybines užduotėles. Skatinamas vaikų bendradarbiavimas, derinant savo sumanymus su kitų, kuriant grupinius dailės darbelius. Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti įvairiose dailės parodose, konkursuose, organizuojamuose Vilniaus rajone bei respublikoje.

Muzika. Mokytojas lavina vaikų dikciją ir artikuliaciją, taiko įvairius kvėpavimo pratimus. Muzikinėje veikloje naudojami įvairūs muzikiniai žaislai, mokytojos ir vaikų kurti instrumentai. Vaikai skatinami groti įvairius pratimus pagal temas: pvz. „griaustinis“, „lietutis“. Vaikai kuria muzikinius dialogus, eksperimentuoja įvairiais ritminiais muzikos instrumentais, išbando ir kuria garsus, išbando balso tembrus, kūno perkusiją. Vaikai klausosi muzikos mokytojui taikant įvairius aktyvaus dalyvavimo metodus: piešdami, judėdami su priemonėmis ir be jų, pritardami instrumentais ar kūno perkusija. Vaikai klausosi muzikos įrašų ir gyvos muzikos per šventes mokyklos aktų salėje. Muzikiniam vaikų ugdymui naudojama garso technika: garso ir vaizdo grotuvai, kolonėlės, mikrofonai. Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti kaimo renginiuose, konkursuose.

Šokis. Mokytojas plėtoja laisvojo muzikinio judesio idėją įvairių ugdomųjų veiklų metu. Mokytojas sugalvoja užduočių vaikų judrumui, lankstumui, koordinacijai, erdvės suvokimui lavinti. Mokytojas moko vaikus tautinių šokių elementų, žaidžia kalendorinius žaidimus, ratelius. Šokdami šokius susipažįsta su įvairiomis kultūromis, atranda skirtingus mokymosi būdus, mokosi scenos kultūros. Ugdomajame procese šokis natūraliai įsilieja į muzikavimą, kūno kultūrą ir vaidybą – šokiai įpinami į spektaklius, rodomi per įvairias šventes, judesio elementais praturtintas dainavimas. Kartu su mokytoju vaikai kuria šokius, judesiai kūrybiškai praturtinami priemonėmis: skarelėmis, juostomis, dailės darbais ir pan.

Teatras. Grupės aplinkoje yra dekoracijų, kaukių, teatro ir pirštukinių lėlių, kitų priemonių vaidybinei veiklai. Mokytojas pasiūlo įdomių idėjų vaikų vaidmenų žaidimų plėtojimui, kartu su vaikais kuria vaidybines situacijas, patraukia, padrašina, įtraukia drovius vaikus. Vaikai įtraukiami į pasirengimą vaidinimui – renkasi vaidmenis, gamina afišą, bilietus. Mokytojas palaiko ir paskatina kūrybišką vaiko raišką pastebėdamas, išitraukdamas ir pats ją modeliudamas. Skatinama vaizdinga vaikų kalba (taisyklinga artikuliacija, intonacijų spalvingumas, balso tembro kaitaliojimas). Drauge su suaugusiaisiais vaikai stebi ir dalyvauja improvizacinio pobūdžio teatralizuotuose renginiuose (tradicinėse šventėse, pasakų vaidinimuose su lėlėmis ir pan.).

Estetinis suvokimas

Mokytojas atkreipia dėmesį, pažadina domėjimąsi viskuo, kas jį supa – gamta, žmonių kūriniais, palaiko vaiko kūrybos iniciatyvas. Mokykloje vaikai gali apžiūrėti meno darbų parodas. Vaikams sudaromos sąlygos girdėti, lytėti meninę kūrybą. Vaikai dalyvauja išvykose į gamtą, dalinasi patirtais įspūdžiais, išgyvenimais. Vaikai supažindinami su tautos kultūra, organizuojant kalendorines šventes, rengiant išvykas, dalyvaujant projektuose.

Kūrybiškumas

Mokytojas siūlo įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke. Skatina dalytis idėjomis, dirbant porose ir (ar) grupelėse, kartu priimti sprendimus. Organizuoja kūrybinius vaidinimus (padalijus vaikus į dvi grupes (vienai vaidina, kiti spėja, kas ten vaidinama). Mokytojas padeda ugdytis fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas (įsivaizduokime, kad mes einame džiunglėmis..., sutinkame liūtą...). Prašo sugalvoti, kaip būtų galima detaliai išstbulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, mimika, piešiant. Pateikia įvairių medžiagų, žaislų priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Savo meninės ir žodinės kūrybos darbelius vaikai eksponuoja parodėlėse. Vaikų kūryba yra puošiamos grupės, rūbinės interjeras.

Gebėjimas žaisti

Grupėje yra daug įvairių dėlionių, mozaikų, kaladėlių, lėlių, mašinyčių, lego, interaktyvių žaidimų. Mokytojas paskatina vaikus žaismingai reikšti savo emocines patirtis ir išpūdžius kuriant ir įvaldant įvairias žaidimo formas ir būdus. Vaikas su suaugusiaisiais žaismingai kuria bendravimo „kalbą“ ir išgyvena bendrumo jausmą. Mokytojas paskatina vaikus žaisti siužetinius vaidmenų žaidimus. Vaikams žaidžiant nuolat, jų gebėjimai tobulėja, jie ima žaisti didesnėse grupelėse, išmoksta tiksliai kurti žaidimo erdves ir konstruoti sudėtingesnius žaidimo siužetus, pasitelkdami vaizduotę ir įtraukdami fantastinių elementų. Kartu su mokytoju žaidžia naratyvinius žaidimus.

LANKSCIAI MĄSTANTIS; SĖKMINGAI BESIMOKANTIS	
UGDYMO(SI) SRITIS „TYRINĖJU IR PAŽĖSTU APLINKĄ“	
Pasiekimų sritis – aplinkos pažinimas Vertybinė nuostata. Nori pažinti ir suprasti aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja. Esminiai gebėjimai. Pažįsta jam suprantamus socialinius, kultūrinius ir gamtos objektus bei reiškinius, juos įvardija ir apibūdina, žinojamą pritaikydamas žaidimuose ir kitose veiklose.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
2–3 metai 2-asis žingsnis Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi namų ir grupės aplinkoje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos žmones, jų veiksmus, aplinkoje esančius daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių buitinių (šukos, šaukštas) ir kultūrinių (būgnai, knyga) daiktų paskirtį ir jais naudojasi. Pažįsta ir pavadina („savo kalba“, garsažodžiu ar tikslu pavadinimu) kai kuriuos gyvūnus, augalus, jų atvaizdus ir gamtos reiškinius (lietus, vėjas). Parodo patinkantį augalą, gyvūną, kultūrinės aplinkos daiktą. 3-iasis žingsnis Atpažįsta ir reaguoja į netolimoje praeityje vykusius šeimos ar grupės įvykius, užfiksuotus nuotraukose, įrašuose ir kt. Natūraliai įsitraukdamas į kasdienes, rutininius įvykius ir veiklas, parodo, kad žino paros dalių seką ir jaučia veiklų trukmę (vyko ilgai ar trumpai). Pažįsta daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, pradeda vartoti tikslus jų pavadinimus. Dalyvauja prižiūrint augalus. Atpažįsta rečiau pasitaikančius gamtos reiškinius (vaivorykštė, perkūnija). Turėdamas galimybę, renkasi būti patinkančioje gamtinėje, socialinėje, kultūrinėje aplinkoje, džiaugiasi ten esančiais objektais.	Pagal daiktus ir jų išsidėstymą pradeda orientotis aplinkoje. Parodo ir pasako, kur yra rūbinė, valgykla, tualetas, salė, žaidimų aikštelė, pasakoja, kas yra jo namuose: žaislai, mašina, kompiuteris ir kt. Tyrinėdamas artimiausią aplinką (grupę, kiemą, kitas šalia esančias erdves), klausydamas įvairius kūrinėlius, stebėdamas vaikams skirtus filmus, paveikslėlius, aktyviai veikdamas su natūraliomis priemonėmis susipažįsta su daržovėmis ir vaisiais, gėlėmis, medžiais, kitais augalais, jų spalvomis, formomis ir dydžiais. Tyrinėja augalą jį paliesdamas, pauostydamas, jei gali, paragaudamas. Vartydamas knygeles, dėliodamas paveikslėlių korteles, žaisdamas įvairiomis dėlionėmis ir pan., atkreipia dėmesį į augalo dalis, į tam tikras jų savybes. Tiria, ko reikia, kad augalas augtų. Prižiūri kokį nors

	augalą, kartu sodina gėlių daigelius, sėja sėklas, jas augina ant palangės, stebi jų kaitą. Stebi ir pavadina gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose, išėjus į lauką. Vartydamas knygeles, klausydamas pasakų, kitų kūrinių, dėliodamas dėliones, stebėdamas paveikslėlius, vaikams skirtus filmus ir pan. atkreipia dėmesį į tam tikras gyvūno dalis, veiksmus, savybes. Tiria, ką gyvūnai ēda, kokius vaikus veda, kur jie gyvena, koks jų gyvenimo būdas. Atlieka įvairius tyrinėjimus, pavyzdžiui: „Kas pasislėpė pievelėje?“ (ieško kieme vabaliukų, skruzdėlyčių, kirmėlyčių, apžiūri juos pro padidinamąjį stiklą, atkreipia dėmesį į jų skirtumus ir panašumus), (stebi atskrendančius paukščius, imituoja jų veiksmus). Stebi ir nusako, koks yra oras: lyja, sninga, šviečia saulė ir t. t. Stebėdamas paveikslėlius, nuotraukas, filmuotus vaizdus, nusako būdingiausius metų laikų požymius.
4–6 metai 4-asis žingsnis Parodo, kad supranta, kurie kultūriniai vaizdai, garsai, judesiai, skoniai, kvapai ar pasakojimai yra iš kitos nei jo paties kultūra. Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus ir vietas, pastebi jų pasikeitimus. Pasako miesto (kaimo), kuriame gyvena, pavadinimą. Įsitraukia į veiklas, puoselėjančias šeimos ir liaudies tradicijas. Įvardija paros dalis, sieja jas su savo gyvenimo ritmu. Atpažįsta ir pavadina kelis dažniausiai stebėtus gyvūnus, augalus, grybus, negyvosios gamtos objektus (upė, akmuo), reiškinius (pūga, saulėlydis), nusako akivaizdžius jų požymius. Pasako metų laikų pavadinimus, samprotauja, kas būdinga metų laikams. Stengiasi saugoti socialinės, kultūrinės ir gamtinės aplinkos objektus. Bando rūšiuoti atliekas, tausoti medžiagas, išteklius	Ieško informacijos apie gimtąjį kaimą, miestą, jo istoriją, samprotauja. Padedant mokytojui, pažįsta ir išreiškia pagarbą pagrindiniams savo šalies simboliams (vėliava, herbas, himnas), atpažįsta savo miesto vėliavą, tyrinėja šalies žemėlapi, domisi vėliavų spalvų reikšmėmis, Gedimino pilimi ir kitais simboliais bei kultūros objektais. Stebi vaizdo įrašus apie Lietuvoje švenčiamas šventes, gamtą, aptaria tai, ką matė.

(išjungia šviesą). Gamtos, kultūros grožį ir įvairovę stengiasi išreikšti savo kūryboje.

5-asis žingsnis

Vaizduoja, pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas, domisi, kuo tos tradicijos skiriasi nuo kai kurių kitų kultūrų. Pristato savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę, kelis žinomus objektus ir vietas, gatvę, kurioje gyvena, kurioje yra jo ugdymo įstaiga. Iš savo grupės gali savarankiškai nueiti į kitas ugdymo įstaigos erdves (salę, dailės studiją). Pradedą suvokti praeitį, dabartį, ateitį: pasako, ką veikė vakar, ką veikia šiandien, ką veiks rytoj; sudėlioja dienos ar ilgesnio laikotarpio įvykius chronologine seka.

Atpažįsta ir pavadina ne tik stebėtus vietinius, bet ir kai kuriuos tolimųjų kraštų augalus ir gyvūnus, samprotauja apie jų gyvenimo būdą ir buveines. Paaiškina, kaip daržoves, vaisius ir kitas gamtos gėrybes vartoti maistui. Stebėdamas ar prižiūrėdamas augalus ar gyvūnus, komentuoja jų pokyčius. Fiksuodamas gamtinių objektų stebinius, įžvelgia kai kuriuos akivaizdžius objektams būdingus požymius. Pažįsta keletą dangaus kūnų, gamtos reiškinių, kurių negali ar kuriuos pavojinga stebėti iš arti (ugnikalnių išsiveržimas, viesulas, žvaigždės). Eilės tvarka išvardija metų laikus, pasako, kaip skirtingais metų laikais gyvena kai kurie gyvūnai, augalai.

Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai, kultūros reiškiniams ir objektams, supranta, kad jo elgesys gali paveikti gamtinę ir kultūrinę aplinką, stengiasi prisiimti atsakomybę už jų išsaugojimą. Savo kūryboje vaizduoja asmeninį emocinį santykį su gamtos ir kultūros objektais.

6-asis žingsnis

Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Papasakoja apie tradicines šventes, jas palygina su kai kuriomis kitų tautų šventėmis. Skiria ir pavadina suaugusių šeimos narių ir kitas dominančias profesijas, pasakoja, ką dirba aptariamų profesijų atstovai, kokia jų sukuriamų daiktų ir paslaugų vertė, kaip vyksta jų mainai. Samprotauja apie tai, kaip žmonės gyvena, ką dirbo seniau, kokie daiktai buvo naudojami, kaip jie pasikeitė, kaip atrodo dabar. Vartoja savaitės dienų pavadinimus, žodžius praeičiai, dabarčiai, ateičiai apibūdinti.

Įžvelgia gyvūnų ir augalų kai kuriuos panašumus ir skirtumus, pagal kuriuos juos grupuoja. Dalinasi savo žiniomis apie tai, kur gyvena ir kuo minta gyvūnai, kur kokie augalai, grybai auga, kokių sąlygų jiems reikia. Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Įžvelgia, kaip keičiasi kai kurių gyvūnų ir augalų gyvenimas skirtingais metais.

Jaučiasi atsakingas už socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką bei jos ateitį: apmąsto ir siūlo būdus, kaip ją rūpintis, prižiūrėti, puošti. Paaiškina, kodėl išteklius reikia tausoti. Tyrinėdamas savo šalies ir nutolusių vietovių gyvenamąsias sąlygas, samprotauja apie žmogus ir gamtos ryšį. Pradedą jausti prierašumą artimiausiai socialinei, kultūrinei ir gamtinei aplinkai, išreiškdamas jį veikloje ir kūryboje.

Pastebi artimiausios aplinkos pokitimus (naujas namas, gėlynas, gatvės, pastato remontas ir kt.).

Draugams pasakoja apie savo šeimą, giminę, šeimos šventes.

Kalbasi apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus. Stebi, kaip keičiasi gamta keičiantis metų laikams, kaip kinta žmogaus apranga.

Kalbėdamas, ką veikė per dieną, savaitę, dėliodamas paveikslėlius, pradedą pavadinti paros dalis (rytas, diena, vakaras, naktis), savaitės dienas, pasako, ką veikė vakar, ką veikia šiandien, ką veiks rytoj.

Klausosi pasakojimų, žiūri edukacinius filmus apie dangaus kūnus, ieško informacijos apie juos knygoje, internete.

Pasitelkus grožinę literatūrą, enciklopedijas, edukacinius ir animacinius filmus, įvairius plakatus, paveikslėlius, natūralų stebėjimą, aptaria gyvūnų išorinius požymius, juos lygina tarpusavyje pagal įvairias savybes, kalba apie jų gyvenimo būdą: kur gyvena?, kuo minta?, kuo naudingi?.

Natūralioje aplinkoje, dalyvaudami ekskursijose, išvykose, žygiuose tyrinėja augalus. Pasitelkus grožinę literatūrą, enciklopedijas, edukacinius ir animacinius filmus, įvairius plakatus, paveikslėlius, natūralų stebėjimą, aptaria augalų išorinius požymius, juos lygina tarpusavyje pagal įvairias savybes, grupuoja. Pavasarį susipažįsta su augalo gyvenimo ciklu, tyrinėja augalų sėklas, sodinukus, kuria eksperimentinį daržą,

	Augina daržoves, prieskonines žoleles, prižiūri augalus. Domisi tėvų, kitų suaugusiųjų profesijomis. Svarsto, kuo norėtų būti užaugęs. Žaidžia žaidimą „Įvardyk profesiją“: mokytojas arba draugas pasako kokį nors daiktą, maisto produktą ir pan. ir siūlo atspėti, kas tai pagamino, iškepė, pardavė, pastatė ir pan. Aptaria ir supranta, kad žmogaus išmestos atliekos gali būti pavojingos gyvajai gamtai, mokosi taupiai naudoti vandenį, popierių, priemones, nešvaisto jų be reikalo, suprasdamas, kad taip prisideda prie Žemės išteklių tausojimo, tvarumo. Rūšiuoja atliekas ir meta jas į atitinkamos spalvos šiukšlių konteinerius. Aiškinasi, ką kuri spalva reiškia, kokios atliekos į kurį metamos. Daro įvairius darbelius iš antrinių žaliavų.
Pasiekimų sritis – matematinis mąstymas Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį jam suprantamais matematiniais būdais. Esminiai gebėjimai. Atranda skaičių ir figūrų pasaulį, plėtoja supratimą ir kalbą apie skaičiavimo ir matavimo būdus, jų taikymą aplinkai pažinti, problemoms spręsti, geba išreikšti pastebėjimus apie objektų kiekį, formą, dydį, sekas, vietą ir judėjimo kryptį.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Supranta, kad žodžiai „vienas“, „du“, „trys“ siejami su atitinkamu daiktų kiekiu. Į klausimą „Kiek..?“ atsako „vienas“, „du“ arba „mažai“, didesnę nei dviejų daiktų kiekį įvardija žodžiu „daug“. Mažesnius objektus įdeda į didesnius, surikiuoja du tris daiktus pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę. Daugeliu atvejų suranda tokios pačios formos, dydžio ar spalvos objektą, supranta, ką reiškia „toks pat“, „kitoks“. Supranta bent keturis žodžius, kuriais mokytojas apibūdina paties vaiko ar objekto judėjimą erdvėje (pvz., įeiti (išeiti), pažiūrėti į viršų (žemyn), įdėti (išimti) ir pan.). 3-iasis žingsnis Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, atpažįsta ir susieja įvairias „matomų skaičių“ išraiškas (rankos pirštai, taškai, brūkšneliai), paduoda tiek daiktų, kiek prašoma. Supranta, ką reiškia būti pirmam, antram.	Manipuliuoja vienodo dydžio ir formos daiktais: paima vieną arba du daiktus, padalina daiktus po vieną kitiems vaikams (žaislams), sudėlioja juos į dvi, tris krūveles, pasako, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas, kur jų daug, mažai ir pan. Sudėlioja, surikiuoja žaislus, daiktus į eilę (pvz., iš kėdučių sustato traukinuką, iš kaladėlių sudėlioja tiltelį). Tyrinėdamas, bandydamas atranda, kad figūromis ir objektais galima

Palygina du daiktus, besiskiriančius tik ilgiu, mase ar tūriu, veikdamas (suartindamas, pakilnodamas, pilstydamas vandenį ar smėlį). Parodo, kuris iš dviejų daiktų yra ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, pilnas – tuščias ir pan. Surikiuoja kelių objektų rinkinį pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę. Tapatina, atrenka kelis daiktus (jų vaizdus) pagal spalvą, formą, dydį. Kopijuoja dviejų elementų sekas (vaizdines, garsines, judesio).	manipuliuoti: apversti, pasukti, pastumti. Žaidžia rūšiavimo, stebėjimo, lyginimo žaidimus: iš kaladėlių, kamuoliukų krūvelės išrenka tos pačios spalvos, formos ar dydžio detales, sudeda jas į atitinkamus krepšelius, dėžutes, ant popieriaus lapų ir pan. Daiktų ilgį (plotį, aukštį) palygina netiesiogiai, daiktus sugretindamas. Daiktų mases palygina kilnodamas daiktus. Tyrinėdamas ima suprasti, kai apie daiktą sakoma: „toks pat“, „panašus“, „skiriasi“, „kitoks“.
4–6 metai 4-asis žingsnis Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, 4, 5, atpažįsta atitinkamus skaitmenis. Skaičiuoja daiktus, jų kiekį susieja su skaičiumi. Žymi, skaičiuoja stebimus objektus, padedamas mokytojo radinius pateikia grafine išraiška (lentele, piktograma). Palygindamas kiekius, taiko atitikimo arba nuoseklaus skaičiavimo strategijas, supranta, ką reiškia „vieni daugiau“ („mažiau“), „tiek pat“ („lygu“). Atrenka vienodo ilgio, aukščio, pločio, tūrio daiktus. Dažniausiai taiko tiesioginį palyginimą. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti aukštesniojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, trumpesnis ir pan.). Parodo, kurie artimoje aplinkoje esantys daiktai savo forma primena skritulį, kvadratą, rutulį ar kubą. Pagal vieną savybę (požymį) klasifikuoja ir rūšiuoja dviem požymiais besiskiriančių objektų rinkinius. Kasdienėse veiklose pradeda vartoti žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Nupiešia paprastą planą, kuriame atvaizduoja 2–3 matomus daiktus. Atpažįsta dviejų pasikartojančių elementų seką, ją nukopijuoja, pratęsia 1–2 elementais iš bet kurios pusės. 5-asis žingsnis Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 9, juos parašo skaitmenimis, susieja su daiktų skaičiumi. Palygina rinkinių iki 5 daiktų kiekviename kiekius, atlieka sudėties ir atimties veiksmus 5-ių ribose, 4 ar 5 daiktų rinkinį išskaido į dvi grupes daugiau nei vienu būdu (0 ir 4, 1 ir 3 ar 2 ir 2). Kai dydžių negalima palyginti tiesiogiai, pasitelkia trečią daiktą (sutartinį matą). Kelių dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, ilgiausias ir pan.). Nematodamas gali	Įsitraukia į skaičiavimo veiklas, kuriose skaičiuojama pridedant po vieną pasitelkus daiktus, piešinius, rankų pirštus. Skaičiavimo užduotis atlieka jas suvaidindamas, nupiešdamas, parodydamas gestais, manipuliuodamas daiktais. Įsitraukia į mokytojo inicijuotus žaidimus, kuriuose skaičiuojama į priekį ir atgal nuo 0 iki 10. Iš pradžių mokosi sujungti ir išskaidyti kiekį 5-ių objektų grupėje, vėliau 10-ies. Žaisdamas matematinius žaidimus skaičiuoja viską, ką tik galima, suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dviejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paims ir pan. Stebėdamas, pažindamas, spontaniškai ar tikslingai tyrinėdamas realioje ar virtualioje aplinkoje pateiktus, atrastus ar pastebėtus matematinius objektus, atpažįsta dvimates figūras (skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį), trimates figūras (kubą, rutulį),

pasakyti, kuris iš dviejų pažįstamų objektų sunkesnis, aukštesnis. Atpažįsta skritulį, kvadratą, trikampį, kubą, rutulį, bando šias figūras apibūdinti, palyginti. Susieja trimatę figūrą su jos atvaizdu plokštumoje. Popieriaus lape atvaizduoja kelių matomų daiktų išdėstymą, apibūdina jų vietą, padėtį vienas kito atžvilgiu. Juda žodžiu nusakyta ar rodyklėmis pažymėta kryptimi. Atranda dviejų pasikartojančių elementų grupę sekoje, sukuria tokio paties modelio seką iš kitų elementų. 6-asis žingsnis Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 10, juos parašo skaitmenimis. Paduoda tikslų daiktų skaičių, kai jų yra daugiau nei 5; pasako, kiek jų yra daugiau už 5 ir kelių trūksta iki 10. Atlieka sudėties ir atimties veiksmus 7-ių ribose. Žymi, skaičiuoja, vaizduoja duomenis, naudojami grafiniais jų vaizdais sprendamas problemas. Kalbėdamas apie ateities įvykius, pradeda vartoti žodžius: būtinai, tikrai įvyks; gali būti, įmanoma, kad įvyks; taip negali būti, niekada neįvyks. Palygina du tris mažai besiskiriančius išmatuojamus dydžius, randa žodžių nedideliu jų skirtumui apibūdinti (šiek tiek didesnis, truputį ilgesnis, beveik vienodi, panašaus aukščio ir pan.). Apibūdindamas aplinkos objektus, vartoja bent penkis dvimačių ir trimačių figūrų pavadinimus (skritulys, kvadratas, trikampis, kubas, rutulys). Žinomas figūras pavadina taisyklingai, nepriklausomai nuo jų padėties ar dydžio. Atranka figūrai sukomponuoti reikalingas detales ir jas tinkamai sudėlioja. Apibūdina, kaip vienas kito atžvilgiu yra išsidėstę matomi daiktai. Išgirdęs ar pamatęs judėjimo su krypties pakeitimu planą, jį iš atminties įvykdo, atkuria, geba pasakyti ir bando pavaizduoti, kaip reikėtų sugrįžti (judėti atbuline tvarka). Nukopijuoja, pratęsia, sukuria seką iš dviejų pasikartojančių elementų.	mokosi apibūdinti ir palyginti jų pagrindinius elementus, grupuoti. Aplinkoje ieško daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras, jas įvardina (saulė panaši į skritulį, namo stogas – į trikampį). Tyrinėja, kuo tos pačios rūšies daiktai skiriasi vieni nuo kitų (pavyzdžiui, kamuoliai skiriasi dydžiu, svoriu, spalva) ir nuo kitos rūšies daiktų (pavyzdžiui, kamuoliai forma skiriasi nuo knygų). Matuojant atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan.). Dydį tyrinėja, bandydamas daiktą apimti delnais, apglėbti, gretindamas su savo ūgiu. Žaidžia žaidimus, kurie padeda lavinti supratimą apie ilgį, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Aktyviai dalyvaudamas veikloje plečia žodyną, reikalingą judėjimo kryptiai, daiktų vietai nusakyti, keičia judėjimo kryptį pagal žodinį nurodymą arba simbolius. Žaisdamas išsiskaičiuoja naudodami skaičiuotes.
Pasiekimų sritis – skaitmeninis sumanumas Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs pažinti, išbandyti ir saugiai naudoti aplinkoje esančias skaitmenines technologijas. Esminiai gebėjimai. Geba pažinti ir naudoti lengvai valdomas skaitmenines priemones, kurti elementarų skaitmeninį turinį, sudaryti kelių vienas po kito einančių veiksmų programas.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Susidomi grupėje esančiais išmaniaisiais žaislais be ekranų, spaudo, liečia, purto ir kt. siekdamas efekto. Žaisdamas pradeda paeiliui atlikti dviejų vaikui suprantamų veiksmų sekas (pvz., trepsėti ir ploti). 3-iasis žingsnis	Žaisdamas, tyrinėdamas aplinką, domisi grupėje ir mokykloje esančiais įvairiais jo amžių atitinkančiais išmaniaisiais daiktais be ekranų (žaislais, robotukais ir kt.).

Žaidžia mokyklos aplinkoje esančiais įvairiais išmaniaisiais žaislais be ekranų (pvz., robotukais), naudodamas pagrindines jų paleidimo ir veikimo funkcijas. Žodžiais, garsažodžiais, veiksmais parodo kasdienių darbų ir veiklų atlikimo žingsnių eiliškumą, atlieka mokytojo ar kitų vaikų sakomas komandas. Pradedą laikytis išmaniųjų žaislų, daiktų paprasčiausių saugaus naudojimo taisyklių.	Žaisdamas atlieka dviejų nesudėtingų, jam suprantamų veiksmų sekas (pavyzdžiui, paimti kamuolį ir paduoti draugui, linguoti ir ploti, dėlioti kaladėles).
4–6 metai 4-asis žingsnis Atliepia, komentuoja įvairiomis formomis (vaizdo, garso įrašai, animacijos) pateikiamą informaciją. Vartoja kai kuriuos su technologijų naudojimu susijusius žodžius, pasakoja apie interaktyvią knygelę, programėlę, žaidimą. Mokytojo padedamas naudoja skaitmeninį fotoaparata savo patirčiai ir aplinkiniam pasauliui fiksuoti, pradeda naudoti paprastas programėles piešimui, garsui, vaizdui įrašyti ir paleisti. Supranta ir atlieka grafiniais simboliais ir objektais žymimas komandas. Mokytojui prižiūrint ir padedant bando su kitais bendrauti skaitmeninėmis technologijomis. 5-asis žingsnis Mokytojo padedamas ir prižiūrimas naudoja įvairių išmaniųjų įrenginių valdymo priemonėmis (pele, jutikliniu ekranu, klaviatūra), informacinėmis svetainėmis tyrinėjimams ir kt. ugdomajai veiklai. Naudoja įvairias technologijas (fotografavimą, skaitmeninį piešimą, garso įrašų darymą) skaitmeniniam turiniui kurti. Dėlioja vaizdiniais simboliais ar objektais pateiktas komandas, sudarydamas rišlią veiksmų seką. Nusako, kaip nuosekliai, žingsnis po žingsnio pavyko pasiekti rezultatą. Išbando užrašytas veiksmų sekas žaidybiniėje programavimo aplinkoje. Paaiškina ir suaugusiojo padedamas laikosi pagrindinių bendravimo ir saugaus naudojimosi skaitmeniniais įrenginiais taisyklių. 6-asis žingsnis Mokytojo prižiūrimas pasirenka ir naudoja pagal amžių tinkamas interneto svetaines, programėles, kad galėtų atlikti projektines veiklas, kūrybines užduotis. Igyvendindamas kūrybinius sumanymus, derina bent dvi mokytojo pasiūlytas vaiko gebėjimus atitinkančias skaitmenines priemones (fotografavimą, piešimą, nuotraukų apdorojimą, garso įrašymą), skirtingus turinio tipus (vaizdą, judantį vaizdą, garsą, tekstą). Domisi kitų ir dalinasi savo sukurtu skaitmeniniu turiniu. Programavimo aplinkose kuria ir vykdo paprastas komandų sekas. Pradedą suprasti, kaip valdomi robotai, išbandydamas sudarytą paprastą programą atpažįsta klaidas ir koreguoja veiksmų seką.	Žaisdamas, tyrinėdamas aplinką, naudoja išmaniaisiais daiktais (žaislais, robotukais, planšete ir kt.), aiškinasi jų veikimo būdą, juos išbando. Atlieka įvairias užduoteles planšetėje (skaiciavimo, spalvų pažinimo, daržovių, vaisių grupavimo ir t.t.). Tikslingai, ribotą laiką naudojasi jų amžių atitinkančiomis, ugdymą(si) papildančiomis skaitmeninėmis technologijomis ir skaitmeniniu turiniu. Kartu su mokytoju išbando nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo galimybes mokosi fotografuoti, piešti, įrašyti savo balsą ir kt. Skaitmeninių priemonių saugaus ir atsakingo naudojimo, virtualaus bendravimo taisykles vaikas sužino ir mokosi taikyti jas aptardamas su suaugusiuoju.

Supranta pagrindines skaitmeninio turinio (pvz., nuotraukų, piešinių, vaizdo įrašų) saugaus dalinimosi taisykles.	
Pasiekimų sritis – tyrinėjimas Vertybinė nuostata. Domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando ir samprotauja. Esminiai gebėjimai. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, eksperimentavimą, klausinėjimą), samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Prašo ar parodo, koks daiktas domina, ką norėtų paliesti, tyrinėti, žaisti, ką klausyti. Išbando naujus tyrinėjimo būdus; tyrinėdamas pasitelkia visus pojūčius: stebi, liečia, uosto, ragauja, klausosi; tyrinėja savo kūną ir jo galimybes, skirtingas medžiagų faktūras, išbando žaislus ir daiktus. Naujus tyrinėjimo būdus ir patirtis spontaniškai pradeda naudoti kituose kontekstuose. 3-iasis žingsnis Smalsauja, stebisi; atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis; stebi ir bando aiškintis, kas tai yra, kaip tai veikia, vyksta. Fantazuoja ir eksperimentuoja su gamtine medžiaga, formomis, dydžiais, kiekiais, spalvomis, judesiu, mimika, garsais ir intonacija; tyrinėdamas atranda naujus veikimo būdus. Pamėgdžiodamas suaugusįjį ilgesnį laiką įsitraukia į tyrinėjimo veiklą; džiaugiasi tyrinėjimo atradimu, rezultatai rodo kitiems.	Grupėje esančius įvairius daiktus tyrinėja juos griebdami, liesdami, mesdami, kišdami į burną, kramtydami, domisi judančiais, garsus skleidžiančiais, ryškių spalvų daiktais. Daiktus rūšiuoja pagal formą, spalvą, dydį, naudodami rūšiavimo žaislus ir sensorines priemones.
4–6 metai 4-asis žingsnis Kelia klausimus, spėlioja, padedamas numato tiriamosios veiklos eigą, rezultatus. Tyrinėdamas aplinkos objektus ir reiškinius, savo ir kitų veiklos elementus, temas ir siužetus, remiasi patirtimi ir vaizduote. Padedamas pasirenka eksperimentavimui reikalingas priemones ir medžiagas. Pasako, ką veikė, ką atrado; įvardija, kokias priemones ar medžiagas pasirinko tyrinėjimui. 5-asis žingsnis Atskleidžia savo interesus, tikslingai keldamas klausimus apie gyvosios ir negyvosios gamtos bei žmogaus sukurtus objektus, reiškinius, jų požymius. Domisi nedaiktinių reiškinių (pvz., garsų, judesių) paskirtimi ir estetika. Stebėdamas, eksperimentuodamas išsiaiškina objektų požymius, medžiagų savybes, skaidydamas ir jungdamas aiškinasi objektų sandarą, išbandydamas atranda objektų paskirtį, lygindamas ir gretindamas ieško panašumų ar skirtumų tarp objektų ir reiškinių, išvelgia ryšį tarp objekto sandaros ir paskirties. Paaiškina, kad tyrinėjant su daiktais, medžiagomis, augalais, gyvūnais reikia elgtis atsargiai; kalbėdamas apie tyrinėjimą remiasi jo rezultatais; apibūdina tyrinėjamų objektų požymius,	Pasirinktus daiktus laisvai rūšiuoja, skirsto į kategorijas: pagal dydį, formą, spalvą, tekstūrą, pradeda rūšiuoti pagal du požymius. Daiktus ir jų savybes mokosi suprasti ir pavadinti, kai jų tyrinėjimus lydi mokytojo komentarai, klausimai, grįžtamasis ryšys. Daiktus pažįsta juos stebėdami, sugretindami, palygindami, grupuodami, rikiuodami nuo mažiausio iki didžiausio, komponuodami, konstruodami. Mokytojo padedami, ieško panašumų ir skirtumų, sprendžia iškilusias problemas. Stebi, renka, tyrinėja, grupuoja, atpažįsta ir pavadina augalų dalis (lapai, žiedai, vaisiai, sėklos ir pan.). Ant palangės i sodina, prižiūri augalus, stebi,

panašumus ir skirtumus; savo stebinius palygina su kitų stebiniais, kartais susieja skirtingus pastebėjimus. 6-asis žingsnis Domisi daiktų ir reiškinių savybėmis, tyrinėja, kaip auga augalai ir gyvūnai, kaip auga ir keičiasi jis pats; kaip žmonės gyvena seniau ir kaip gyvena dabar; kaip jie gyvena kitose šalyse, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi. Lygina daiktus, medžiagas, augalus, gyvūnus, žmones, atsižvelgdamas į jų požymius, savybes; objektus ir reiškinius tikslingai grupuoja; iš pasiūlytų įrankių, priemonių, medžiagų pasirenka reikiamas tyrinėjimui. Samprotauja apie tai, ką pajuto, patyrė, atrado, sužinojo; remdamasis tyrinėjimo rezultatais kelia klausimus; siūlo idėjas, ką dar būtų galima tyrinėti.	matuoja, fiksuoja, kaip jie auga. Prižiūrėdami augalus mokosi rūpintis gamta ir aplinka, prisiimti atsakomybę, pasitikėti savo jėgomis. Stebi gyvūnus savo aplinkoje, kai kuriuos mūsų ir svetimų kraštų gyvūnus atpažįsta paveikslėlių knygos, animaciniuose filmuose. Gyvūnus atpažįsta iš jų kūno formos, išskirtinių požymių, gyvenamųjų vietų, mėgdžioja gyvūnų balsus, būdingus judesius. Diskutuoja apie gyvūnų naudą, aiškinasi, ko reikia, kad gyvūnai gyventų, gerai jaustųsi. Jie stebi kieme sutiktus gyvūnus (sraigės, vabzdžius, vorus, varles, paukščius). Tyrinėja, aiškinasi, kas ir kaip vyksta gamtoje, pastebi gyvosios ir negyvosios gamtos vienovę: augalui reikia dirvožemio, vandens, saulės šviesos; gyvūnui – maisto, vandens, būsto.
Pasiekimų sritis – problemų sprendimas Vertybinė nuostata. Nusiteikęs priimti iššūkius ir spręsti problemas. Esminiai gebėjimai. Geba atpažinti ir įvardyti iššūkį, problemą, kliūtį, savarankiškai ir drauge su kitais ieško iššūkio įveikos, problemos sprendimo būdų, apsvarsto ir pasirenka tinkamus konkrečiai situacijai, įvertina priimtų sprendimų pasekmes.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Susidūręs su nauja, neįprasta situacija padedamas suaugusiojo sutelkia dėmesį į problemą. Pritaiko jau žinomus veikimo būdus. Nebijo bandyti, pasirenka iš kelių suaugusiojo pasiūlytų sprendimo būdų. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi suaugusieji ar kiti vaikai ir išbando jų taikomus būdus. Stebi savo taikomų veiksmų pasekmes ir pasirenka tinkamus veiksmus problemai išspręsti. 3-iasis žingsnis Susidūręs su kliūtimi, žodžiais, mimika ir kūno kalba parodo suaugusiajam, su kokia problema susidūrė. Bando savarankiškai spręsti kasdienes problemas. Nepavykus stebi, kaip tai daro kiti ir išbando jų taikomus problemų sprendimo būdus arba kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Atsižvelgia į ankstesnę patirtį ir taiso, tobulina sprendimą.	Atlieka dviejų nesudėtingų, jiems suprantamų veiksmų sekas (pavyzdžiui, paimti kamuolį ir paduoti draugui). Padrąsintas daro tai, kas nauja, nežinoma. Gali daug kartų kartoti jam smagų veiksmą, kryptingai sulaukęs rezultato (pavyzdžiui, paspaudžia dėžutės dangtelį ir iššoka žaisliukas, paspaudžia mygtuką ir groja muzika). Patyręs nesėkmę, bando tai atlikti dar kartą arba prašo pagalbos. Mokytojui padedant, atkreipia dėmesį į priežasties – pasekmės ryšius. Apmąsto,

	kodėl nepavyko, ką dar galima padaryti, kaip kitaip galima padaryti, išbando kitus sprendimo būdus.
4–6 metai 4-asis žingsnis Pasako, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Bando apibūdinti problemą. Nori problemą įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus, pradeda atsitiktinį eksperimentavimą, bandymus. Orientuodamasis į įsivaizduojamą problemos sprendimo rezultatą, renkasi veikimo būdus ir priemones. Dalinasi mintimis apie problemos sprendimą. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisiekus veiklos nemeta, o pradeda veikti iš naujo arba ją keičia. 5-asis žingsnis Dažnai atpažįsta kasdienes ir mažiau įprastas problemas. Retsykiais pats ieško iššūkių, aktyviai bando įveikti pasitaikančius sunkumus. Pasitikrina, kaip suprato problemą apie ją kalbėdamas ir užduodamas klausimus. Ieško priimtinių bendrų sprendimų kartu su kitais, siūlo sprendimo būdus kitiems, sugeba atpažinti išorinius trikdžius ir atsiriboti nuo jų veikdamas, išbando sprendimo būdų alternatyvas. Spręsdamas problemą samprotauja, kas pavyko (nepavyko), ką galima daryti toliau ar kitaip. 6-asis žingsnis Atpažįsta ir natūraliai priima sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas, yra nusiteikęs jas savarankiškai ar drauge su kitais įveikti. Susidūręs su nauja problema, taiko turimas žinias ir patirtį, pradeda problemą vertinti iš skirtingų perspektyvų. Pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų, tariasi su kitais, siūlo ir priima pagalbą. Stebi, aptaria ir atsižvelgia į priimtų sprendimų pasekmes.	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisiekus bando keletą kartų, ieškodami kitos išeities. Ieškodami, kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią sprendimą. Atvirų klausimų pagalba apmąsto problemą: kas atsitiko?, kaip jaučiasi?, kaip jaučiasi kiti? Svarsto, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja, kokios problemos yra būdingos grupei ir pan. Mokosi pritaikyti elgesio taisykles. Žaisdami, dalyvaudami problemų sprendime, kelių vaikų grupelių ir didesnių grupių veiklose, mokosi nepertraukiamai klausytis draugų ir suaugusiųjų kalbos, reaguoti ir suprasti kitų vaikų norus, pasiūlymus.
Pasiekimų sritis – mokėjimas mokytis Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko. Esminiai gebėjimai. Geba mokytis ir pradeda valdyti savo mokymosi veiklą, smalsauja, įsitraukia į savo sumanytas ir kitų pasiūlytas veiklas, aktyviai siekia tikslo, stebi, apmąsto ir koreguoja savo veiklos procesą bei rezultatus.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Ieško naujų įspūdžių, aktyviai domisi aplinkos objektais. Stebi, klauso, liečia, juda, mėgdžioja, vokalizuoja, siekdamas įgyvendinti norą ar ketinimą (pvz., pasiekti daiktą, sudėlioti formų rūšiuklį). Siekia išgauti norimą rezultatą. Džiaugiasi veiklos, į kurią yra įsitraukęs, procesu. 3-iasis žingsnis	Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, stebi, bando (pastato bokštą iš kaladėlių, jį sugriauna ir žiūri, kas vyksta). Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisti kartu parduotuvę, ligoninę ar kt., mėgdžioja suaugusiojo

Trumpam įsitraukia į sudominusią ar savo sumanytą veiklą. Pasirenka mėgstamą žaislą, meno kūrinį, stengiasi atlikti patinkančią pasirinktą veiklą. Atidžiai stebi, bando, aiškinasi, klausinėja, kaip kažkas veikia, vyksta. Džiaugiasi tuo, ką atliko ir ko išmoko veikdamas.	kalbą, veiksmus. Žaidimą kartoja keletą kartų, sugalvoja naujų veikėjų, veiksmų. Džiaugiasi tais dalykais, kurių jis jau išmoko: apsiauti batus, užsisiegti sagas, sudėlioti dėlionę, spirti kamuolį, sukonstruoti nesudėtingą statinį ir t. t.
4–6 metai 4-asis žingsnis Paklaustas pasako, parodo, ką nori veikti, išmokti. Susidomėjęs stebi, įsitraukia į bendras veiklas su kitais vaikais, dalinasi tuo, kas sudomino. Imasi iniciatyvos ir atkakliai siekia savo tikslo. Pradedama numatyti ir pasirinkti priemones bei medžiagas, reikalingas veiklai įgyvendinti. Komentuoja atliekamą veiklą, pasako, ką jau atliko, ką darys toliau. Pasako, parodo, ką veikė ir ką padarė. 5-asis žingsnis Kai domina tema, ieško galimybių sužinoti daugiau ir patenkinti savo smalsumą. Numato kelis žingsnius tikslui pasiekti ir juos įgyvendina. Išlieka pozityviai nusiteikęs siekti numatyto tikslo nepaisant iškylančių sunkumų, lanksčiai prisitaiko prie situacijos arba keičia sprendimus. Aptaria atliktą veiklą čia ir dabar ar po tam tikro laiko. Pasako, parodo, kaip veikė, mokėsi, kaip įveikė iššūkius, planuoja, ką darys toliau. 6-asis žingsnis Įsitraukia į naują, iššūkio reikalaujančią veiklą, drąsiai kalba apie tai, ką jau moka, ką norėtų sužinoti, ko išmokti. Numato veiksmų ir priemonių planą tikslui pasiekti. Priimdamas sprendimus ieško informacijos ir ją tikslingai atsirenka. Stebi savo veiklos procesą, jį koreguoja, išbandydamas įvairius veikimo būdus ir kylančias idėjas, kol pasiekia tikslą. Noriai dalinasi patirtimi apie veiklos procesą ir rezultata, pasako, ko ir kaip mokėsi, kas pavyko (nepavyko), ką dar norėtų išbandyti, ko išmokti.	
Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai	
Aplinkos pažinimas Vyksta artimiausios aplinkos stebėjimas, rengiamos išvykos į gamtą. Kaimo aplinka skatina vaikus tyrinėti augalus, gyvūnus, gamtą. Mokytojas parūpina gamtinės medžiagos pažinimui ir darbinei, meninei veiklai. Mokytojo padedami, vaikai seka paros, metų ciklą. Aiškinasi, kaip gyvena augalai ir gyvūnai – dieną ir naktį, skirtingais metų laikais, kokie pasikeitimai vyksta jų gyvenime. Pasirinkę keletą mokyklos kiemo augalų, jie stebi ir fiksuoja (piešia, fotografuoja, matuoja), medžių metų ciklą (pavasari sužaliuoja, žydi, rudeni numeta lapus). Vaikai įgyja žinių apie gyvūnus, jų gyvenimo būdą, vartydami enciklopedijas, per edukacines veiklas, išvykų	

metų. Vaikai dalyvauja ekologiniuose projektuose, akcijose. Rengiamos šeimos narių bendravimą skatinančios šventės, išvykos, šeimos nariai įtraukiami į projektinę veiklą. Vaikai supažindinami su kultūros vertybėmis, šalies papročiais, istorija. Mokytojas inicijuoja vaikų supažindinimą su artimiausia aplinka: su vaikų grupe eina į valgyklą, biblioteką, sporto aikštinę.

Matematinis mąstymas

Grupės aplinka nuolat praturtinama įvairiais prietaisais (matavimo, svėrimo), didaktiniais žaidimais įvairių daiktų geometrinių figūrų pažinimui. Vaikai ieško grupės aplinkoje, gamtoje daiktų bei reiškinių panašumų ir skirtumų, juos skaičiuoja, matuoja, rūšiuoja, lygina, apibūdina. Žaidžia įvairius stalo žaidimus, su dideliais minkštais skaičiais. Padedant mokytojui vaikai grupėje ir lauke atlieka eksperimentus, matuoja, sveria, lygina daiktus. Žaisdami išsiskaičiuoja naudodami skaičiuotes.

Skaitmeninis sumanumas

Mokytojas parūpina išmanių, amžių atitinkančių, žaislų, robotukų, bitučių, planšetinių kompiuterių ir kt. Vaikai su mokytojo pagalba, iki 0,5 valandos per dieną ribojant laiką, naudojami, ugdomąsi papildančiomis skaitmeninėmis technologijomis ir skaitmeniniu turiniu (vaizdo įrašais, žaidimais, garsinėmis knygelėmis, ugdomosiomis programėlėmis ir kt.). Kartu su mokytoju išbando nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo galimybes. Mokytojas padeda vaikams įgyti virtualaus bendravimo įgūdžius elektroninėse mokymuisi tinkamose aplinkose, tikslingai bendraujant tarpusavyje, su kitų darželių vaikais.

Tyrinėjimas

Mokytojas parūpina vaikų smalsumą, vaizduotę, žadinančių veiklumą skatinančių daiktų, priemonių, medžiagų tyrinėjimams, kūrybiniais darbais. Mokytojas tikslingai parenka daiktus, sukuria žaidybines situacijas, kur vaikai atranda fizikinius reiškinius. Mokytojas skatina vaikus tyrinėti vandenį ir jo būvius, daryti eksperimentus „Ugnikalnis“ ir t.t. Ugdomas vyksta ir gamtinėje aplinkoje, vaikai susipažįsta su spalvų spektru. Grupėje yra įvairių medžiagų (mediena, popierius, stiklas, plastikas). Tyrinėja jų savybes. Mokytojas vartoja tikslias sąvokas ir pamažu plečia vaikų sąvokų žodyną.

Problemų sprendimas

Mokytojas nuolat užduoda vaikams atvirusius probleminius klausimus, vaikai nuolat skatinami domėtis smalsauti, diskutuoti, kelti hipotezės. Vaikai skatinami ieškoti problemos sprendimo būdų, kreipiantis pagalbos, papasakojant apie neraminančią situaciją. Kuriamos probleminės žaidybinės situacijos, kurių metu vaikai ieško įvairių problemos sprendimo būdų, inscenizuojant tam tikrą įvykį, panaudojant naratyvinį žaidimą. Taikomi spontaniško ugdymo metodai, lanksčiai naudojamos netikėtai susiklosčiusios situacijos, vaikas, nuolat emociškai palaikomas ir skatinamas.

Mokėjimas mokytis

Mokytojas kuria kontekstus mokymuisi, kurie keltų vaikams iššūkius, skatintų tyrinėti, aktyviai ir kūrybiškai veikti, diskutuoti, mokytis vienas iš kito ir veikti kartu. Mokytojas leidžia vaikams žaisti ir mokytis individualiu tempu, skatina, džiaugiasi tuo, ko jie išmoko. Parenka tinkamus žaislus ir žaidimus skatinančius vaikus žaisti, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami. Kartu su vaikais džiaugiasi tais dalykais, kurių jis jau išmoko. Grupėje yra pakankamai įvairių vaikams prieinamų mokslo informacijos šaltinių: enciklopedijos, gaublys, internetas. Mokytojas nuolat užduoda klausimus, vaikai ieško atsakymų į patiems kylančius ir mokytojo keliamus klausimus. Mokytojas inicijuoja pokalbius su vaikais apie tai ko jie norėtų išmokti, kaip jie patys gali sau padėti.

BESIRŪPINANTIS SAVIMI IR KITAIS

UGDYMO(SI) SRITIS „MŪSŲ SVEIKATA IR GEROVĖ“

Pasiekimų sritis – kasdienio gyvenimo įgūdžiai

Vertybinė nuostata. Domisi, kas padeda augti sveikam ir saugiam.

Esminiai gebėjimai. Esant galimybei renkasi sveikatai palankų maistą, savarankiškai pavalgo, pasirūpina savo kūno švara, prisideda prie aplinkos tvarkos palaikymo, rodo pradinius saugaus elgesio mokykloje įgūdžius, pasako, kaip saugiai elgtis gatvėje, butyje, gamtoje ir su nepažįstamais žmonėmis.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
2–3 metai 2-asis žingsnis Valgo įvairų maistą, skirtingais būdais paruoštas daržoves (virtas, žalias), vaisius; maistą ima pirštais ir šaukštu, geria savarankiškai. Kūno ženklais parodo ar pasako, kad nori į tualetą. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį; bando pats nusirengti striukę, nusimauti kelnes. 3-iasis žingsnis Suaugusiojo padedamas ruošia maistą: tepa, laužo, mirko. Pradeda tinkamai naudotis stalo įrankiais. Suaugusiojo padedamas naudojami tualetu, prausiasi ir šluostosi veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Padeda į vietą vieną kitą daiktą. Pradeda laikytis susitarimų ir saugiai elgtis lauko aikštelėse.	Grupėje įrengtoje „virtuvėje“ žaidžia režisūrinius maisto gaminimo žaidimus. Valgydamas drauge su mokytoju ir kitais vaikais, girdėdamas suaugusiųjų paaiškinimus, žiūrėdamas knygeles, korteles, piešinius susipažįsta su sveikatai palankiu maistu. Skanaudamas girdi vaisių, daržovių ir kitų maisto produktų pavadinimus ir kaupia atitinkamą žodyną. Paskatintas dienos eigoje stengiasi eiti į tualetą, džiaugiasi pagyrimais už savarankiškumą, pastangas tvarkytis pačiam. Žaisdamas, stebėdamas, mėgdžiodamas mokytojo ir kitų vaikų veiksmus, mokosi taisyklingai naudotis higienos reikmėmis: muilu, rankšluosčiu, šukomis, suaugusiųjų pagalba atsiraitoti rankoves, savarankiškai nusišluostyti, pakabinti rankšluostį į vietą. Savarankiškai atrenka priemones, kurių reikia, kad būtų švarus. Atpažįsta juos paveikslėliuose, įvardina, aptaria, kodėl ir kada reikia praustis. Klausosi dainelių, ketureilių apie higieną, kūno dalis. Mokosi savarankiškai apsiauti batukus, apsivilkti, nusivilkti drabužius, sagstyti sagas, apsimausti kepurę, vilktis striukę. Klausosi ir imituoja eilėraštkus apie drabužius, atpažįsta juos paveikslėliuose.

	Pažaidęs stengiasi sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą. Tikslingai veikia siužetinėse situacijose: „Mašinytės grįžta į garažą“, „Lėlytės nori miegoti“ ir t. t.
4–6 metai 4-asis žingsnis Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos vartoti reikėtų saikingai. Plauna vaisius, daržoves ir pasako, kodėl; pjausto, gamina užkandžius, salotas. Suaugusiojo padedamas serviruoja stalą, stengiasi laikytis elgesio prie stalo taisyklių. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu. Savarankiškai ar priminus plauna rankas, prausiasi veidą, čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Šiek tiek padedamas savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Sutvarko žaislus, su kuriais žaidė. Pažįsta šviesoforo spalvas, žino, ką jos reiškia; pasako, kad kelią (gatvę) pereiti reikia kartu su suaugusiuoju. Stebint suaugusiajam, saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais daiktais (žirkklėmis, pieštukais, mentelėmis). Žino, į ką kreiptis pagalbos ištikus nelaimei. 5-asis žingsnis Aiškinasi, kodėl svarbu valgyti įvairų, sveikatai naudingą maistą, iš kur ir kaip jis atsiranda ant mūsų stalo. Savarankiškai serviruoja stalą, valgo tvarkingai, dažniausiai tinkamai naudojami stalo įrankiais, susitvarko pavalgęs. Dažniausiai savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi veidą; čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Savarankiškai ar suaugusiojo padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus, susišukuoja. Susitvarko žaislus ir veiklos vietą. Saugaus eismo žaidimų metu ar išvykose siekia laikytis eismo ženklų ir taisyklių. Pakomentuoja kelias saugaus elgesio gatvėje ir gamtoje taisykles. Supranta, kodėl nesaugu eiti, važiuoti su nepažįstamu žmogumi ar ką nors iš jo paimti. Atpažįsta tinkamus ir netinkamus prisilietimus, suabejojęs apie tai pasako suaugusiajam, kuriuo pasitiki. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Paaiškina, į ką kreiptis iškilus pavojui namuose, pasimetus parduotuvėje, pasiklydus. 6-asis žingsnis Išvardija, ko reikia valgyti daugiau, o ko mažiau, kad augtų sveikas, esant galimybei pirmenybę teikia sveikatai palankiems maisto produktams. Valgo savarankiškai, tvarkingai. Taisyklingai plaunasi rankas. Atsižvelgdamas į tai, ar jam šilta, ar šalta, nusirengia ar apsirengia drabužius. Rūpinasi savo asmeniniais ir bendrais daiktais grupėje: padeda į vietą, saugo, sutvarko. Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių grupėje, kieme, išvykose. Paaiškina saugaus elgesio	Mokosi elgesio taisyklių prie stalo: prieš valgį nusiplauti rankas, valgyti neskubant, gerai sukramtant maistą, jį skanaujant, prie stalo ramiai pasikalbant, padėkojant. Aiškinasi, kam žmogui reikia maisto. Tyrinėja sveiko maisto piramidę: iš kelių dalių ji sudaryta, ką reiškia joje esantys simboliai, ko reikia valgyti daugiausiai, ko – mažiausiai, kiek vandens reikia išgerti per dieną. Aiškinasi, klauso skaitomų tekstų, komentarų apie sveiko maisto naudą. Dėlioja mąstymo žemėlapius (sveika – nesveika), aiškina, kuris maistas palankus sveikatai, o kuris – ne, savo nuomonę argumentuoja. Žaisdamas „kavinę“, kuria mėgstamų ir netikėtų patiekalų receptus, sudaro meniu, imituoja maisto gaminimo procesus. Apsirengia lengvesniais ar šiltesniais drabuželiais. Aiškinasi, iš ko pagaminti drabužiai, avalynė, kodėl jie keičiasi pagal metų laikus. Žaidžia su drabužiais: ieško kojinių poros, rūšiuoja: žieminiai ir vasariniai, mergaitės ir berniuko, dideli ir maži, spalvoti, margi ir vienspalviai ir pan. Laikytis asmens higienos motyvuoja suaugusiojo pavyzdys, dainelės, eilėraščiai, pasakojimai, tyrinėjimai, sužinant apie bakterijas ir virusus, jų sukliamas ligas. Supranta,

su nepažįstamais žmonėmis, buitinais prietaisais, aštriais daiktais ir sveikatai pavojingomis medžiagomis taisykles, įvardija aplinkoje esančias nesaugias vietas. Paaiškina, kad jo kūnas priklauso tik jam, sako „stop“, „ne“ reaguodamas į jo privatumą pažeidžiantį elgesį. Paaiškina, kokių profesijų žmonės gali padėti ištikus nelaimei. Žino pagalbos telefono numerį.	kodėl svarbu plauti rankas prieš valgį, pažaidus, susitepus, pasinaudojus tualetu, ir pratinasi tai daryti. Diskutuoja apie savo grupės aplinką, kas tvarkinga – netvarkinga, gražu – negražu. Pastebi ne vietoje padėtus daiktus ir imasi iniciatyvos juos tvarkyti. Pjaustydami vaisius, daržoves, gamindami sumuštinčius ir t. t., pratinasi saugiai elgtis su įrankiais. Mokosi atsargaus elgesio gatvėje taisyklių, pažinti šviesoforo spalvas ir kelio ženklus. Grupėje ir lauke žaidžia eismo gatvėje žaidimus. Varto knygeles, klausosi istorijų, pasakojimų apie (ne)saugų elgesį gatvėje. Kasdienių veiklų metu mokosi saugiai elgtis kieme, lauke, laikytis susitartų saugaus elgesio taisyklių. Vartydamas knygeles, klausydamas skaitomų pasakojimų, pasakų, žiūrėdamas filmukus, sužino apie daiktus, kurie yra pavojingi sveikatai ir saugumui, kas atsitinka, kai vaikai su jais žaidžia. Aiškinasi, kokie pavojai slypi virtuvėje (elektros prietaisai, aštrūs daiktai), vonioje (skalavimo, valymo priemonės), kambaryje (praviras langas, vaistai, dūžtantys daiktai). Mokosi, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, įsimena pagalbos telefono numerį. Mokytojui modeliuojant įvairias situacijas, skaitant istorijas, pasakojant, kartu žiūrinėjant paveikslėlius, korteles, kalbantis, mokosi suprasti, su kuriais žmonėmis ir kodėl bendrauti yra visada saugu
---	--

	(tėvai, mokytojai ir kt.), į kuriuos žmonės visada galima kreiptis pagalbos pasiklydus, ištikus nelaimę, patekus į bėdą (policininkai, gaisrininkai, medikai, pardavėjai ir pan.), kaip reikia elgtis, jei visai nepažįstamas žmogus kalbina, kviečia pasivaikščioti ar pasivažinėti, siūlo saldumynų.
Pasiekimų sritis – fizinis aktyvumas Vertybinė nuostata. Noriai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. Esminiai gebėjimai. Tiksliai ir koordinuotai šliaužia, ropoja, eina, bėga, lipa, išlaiko pusiausvyrą judėdamas, meta, gaudo ir spiria kamuolį, spontaniškai ir tikslingai atlieka kasdienius veiksmus, kuriems būtina akių ir rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika, derina judesius poroje, grupėje šokdamas ar žaisdamas.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Pralenda pro kliūtis keturpėsčias. Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, į šoną ir atgal, bėga tiesiomis kojomis, lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu. Rideną, sviedžia kamuolį, gaudo jį apglėbdamas rankomis. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, uždeda, įdeda ir išima daiktą, atsuka detales, ploja rankomis. 3-iasis žingsnis Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina, apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį, neprarasdamas pusiausvyros. Laikydamasis lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu. Nušoka nuo laiptelio, atsispirdamas abiem kojomis 1–2 kartus pašoka nuo žemės, peršoka liniją. Meta ir gaudo kamuolį abiem rankomis, spiria kamuolį stovėdamas. Derina akies ir rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius: veria ant virvutės dideles sagas, užsega lipdukais batus, ridena kamuolį abiem rankomis arba pakaitomis dešine ir kaire ranka.	Naudodamas įvairias priemones, kurdamas siužetines situacijas, žaisdamas judrius žaidimus ir pan. siekia aktyviai pajudėti: vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų (žaidimas „Neužkliudyk“), peržengti kliūtis („Perlį akmenį“), eiti plačia linija („Einam tilteliu“), laiptuoti kopėtelėmis siekiant tikslo („Nukabink obuolį“), imituoti gyvūnėlius („Vaikščiok lėtai kaip vėžliukas“, „Eik tyliai kaip pelė“) ir t.t. Atpažįsta paveikslėliuose vaizduojamus judesius, pasako ir atkartoja tai, ką mato. Pasakoja, kaip jam labiausiai patinka judėti, kokių daiktų reikia, kad būtų galima sportuoti. Žaidžia įvairius žaidimus su skirtingo dydžio ir sunkumo kamuoliais: meta į tolį, aukštyn, į grindis, draugui, ridena vienas kitam, meta į krepšį, lanką ir įvairius taikinius. Pratinasi lankstyti ranką per riešą, pasukti riešą, apversti plaštaką delnu žemyn, į viršų, mostelėti plaštaka. Lavina rankų judesius savarankiškai

	valgydamas, konstruodamas nesudėtingus statinius, verdamas ant virvutės sagas, mesdamas nedideles detales į dėžutę, žaisdamas su kaladėlėmis, dėliodamas nesudėtingas dėliones, vedžiodamas labirintą pieštuku arba piršteliu, stumdamas, traukdamas įvairius daiktus, kirpdamas žirklutėmis, plėsdamas, piešdamas, lipdydamas, glamžydamas popieriaus lapus, žaisdamas nesudėtingus žaidimus („Virė virė košę“, „Turiu 10 pirštukų“), vartydamas knygeles, sukinėdamas dangtelius, naudodamas įvairius įrankius ir t. t.
4–6 metai 4-asis žingsnis Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, pastovi ant vienos kojos (4–5 sekundes). Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, nesilaikydamas lipa laiptais aukštyn ir žemyn. Bėga, didindamas ir mažindamas tempą, šokinėja abiem ir ant vienos kojos. Mina ir vairuoja triratuką, balansinį dviratį. Žaisdamas judriuosius žaidimus bando derinti judesius poroje ir grupėje. Dažniausiai taisyklingai laiko rašiklį, gana tiksliai atlieka judesius plaštaka ir pirštais bei ranka. Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Atkerpa žirkklėmis popieriaus juostelę, atsega ir užsega sagas, atitraukia ir užtraukia užtrauktuką, įpila vandens į piltuvėlį. 5-asis žingsnis Eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius. Bėgioja vingiais, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja nuo vienos kojos ant kitos, šokinėja judėdamas pirmyn. Lipa kopėtėlėmis. Meta kamuolį iš įvairių padėčių, pagauna jį sulenkdamas rankas per alkūnes. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį. Stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. Bando atpažinti ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ar judėjimo. Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius su smulkiais daiktais. Pastato aukštą statinį, išlaikantį pusiausvyrą. 6-asis žingsnis Išvermingas, bėga ilgesnius atstūmus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu. Šoka į tolį, į aukštį. Žaisdamas laisvai koordinuotai juda, orientuojasi erdvėje. Dažniausiai vaikščioja,	Juda spontaniškai, atlieka veiksmus su skirtingo dydžio, svorio ar formos priemonėmis, žaidžia įvairius imitacinius bei judriuosius žaidimus, kuriuose lavinami visi pagrindiniai judesiai: šliaužimas, ropojimas, ėjimas, bėgimas, šuoliukai, laipiojimas, pralindimas, metimai, pusiausvyros pratimai. Išbando įvairiausių mokytojo demonstruojamus ir pačio atrandamus ėjimo ir bėgimo būdus: eiti ratu, poroje, prasilenkiant, gyvatėle, atbulomis, šonu, pasistiebus, ant pėdos šonų, kulnų, aukštai keliant kelius, pusiau pritūpus, plačiu žingsniu, pristatomuoju, pakaitiniu ar kryžminių žingsniu. Eiti nedideliame aukštyje (suoleliu), per ištiestą virvę, padėtą lanką; bėgti pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn, aukštai keliant kelius, šonu, atbulomis, įveikiant kliūtis;

stovi, sėdi taisyklingai. Atpažįsta akivaizdžius ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ar judėjimo. Veiksmus su smulkiais daiktais atlieka vikriai, tiksliai ir kruopščiai. Tiksliai valdo pieštuką ir žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Kuria įvairias konstrukcijas, sudėtingus statinius.	bėgimą kaitalioji su ėjimu, sustoti pagal netikėtą signalą, keisti kryptis, bėgti greitai, lėtai. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, aukštį. Žaidžia su įvairaus dydžio ir sunkumo kamuoliais: ridena, mēto įvairiu atstumu, visa jėga ar panaudojant reikiamą jėgą tikslui pasiekti, gaudo. Inicijuoja ir noriai išitraukia į mokytojo inicijuojamas veiklas, skatinančias tyrinėti, kaip juda kūnas ir atskiros jo dalys, improvizuoti, fantazuoti, ieškoti neįprastų pozų, judesiais perteikiant pasakų herojų charakterius, gyvūnų, kitų objektų ypatybes. Siuvinėja pagal trafaretą, kerpa įvairias formas, kuria dailės darbelius, įvairias kompozicijas, dekoracijas, kopijuoja, naudoja buitines įrankius, žaidžia konstrukcinius žaidimus, stato, modeliuoja, atlieka pirštukų mankšteles ir kt.
Pasiekimų sritis – savireguliacija ir savikontrolė Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti dėmesį, emocijų raišką ir elgesį. Esminiai gebėjimai. Sutelkia dėmesį ir pastangas veiklai, dažniausiai laikosi tvarkos ir susitarimų, bendraudamas su kitais elgiasi mandagiai, stengiasi kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiraminti.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs, pavargęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas, migdomas. Pats ieško nusiramavimo: apsikabina minkštą žaislą, kviečia jam artimą suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. Pradedą valdyti savo dėmesį, emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. 3-iasis žingsnis Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos, ieško suaugusiojo pagalbos. Žaisdamas kalba su savimi, kad sutelktų dėmesį, kontroliuotų veiksmus. Padedamas suaugusiojo įprastose kasdienėse situacijose valdo savo emocijų raišką ir elgesį.	Mokosi suprasti paveikslėliais sudėliotą savo grupės dienotvarkę, stebėti ir pasitikrinti, kas šią dieną jau įvyko, kas dar įvyks. Bando atpažinti kūno siunčiamus signalus (nuovargį, gerą nuotaiką ir pan.) ir, mokytojui padedant, analizuoti jų priežastis. Žaidžia skirtingų emocijų raišką skatinančius žaidimus. Varto knygeles, stebi paveikslėlius, įvardija personažų vaizduojamus jausmus.

Pradedą laikytis jam suprantamų suaugusiojo prašymų ir bendrų susitarimų.	Užplūdus įvairioms emocijoms, naudoja „nusiraminimo dėžutes“ (sudėti nusiraminimui skirti daiktai ir antistresiniai žaislai). Mokosi reguliuoti savo emocijas sekdamas mokytojo pavyzdžiu, bendraudamas su kitais vaikais, atlikdamas nesudėtingus kvėpavimo pratimus, klausydamas muzikos, pabūdamas nusiraminimo kampelyje ir pan. Žaidimų, animacinių filmų, pokalbių pagalba mokosi atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Stebėdamas, tyrinėdamas įvairias situacijas, bando suprasti, kokio elgesio iš jo tikimasi, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė. Kai atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų, sulaukia pagyrimų, padrąsinimų.
4–6 metai 4-asis žingsnis Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, supykde, nuvylė, kai jaučia suaugusiojo palaikymą ir girdi komentarus. Trumpam tikslingai sutelkia dėmesį ir pastangas siekdamas įgyvendinti ketinimą. Įprastose kasdienėse situacijose pradeda susilaikyti nuo impulsyvių veiksmų, galinčių išprovokuoti nesutarimus, pakenkti kitiems. Paklaustas pasako galimas istorijų, pasakų ir kitų veikėjų netinkamo elgesio pasekmes. Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. 5-asis žingsnis Nusiramina, atsipalaiduoja, išėjęs iš įtampą keliančios situacijos, pabuvęs vienas, klausydamasis ramios muzikos, žaisdamas ar kalbėdamasis su kitais. Žaisdamas ir atlikdamas sudominusią veiklą, geba sutelkti dėmesį ir pastangas, išvermę, slopinti impulsyvius veiksmus. Ramioje situacijoje konfliktą sprendžia žodžiais, o ne veiksmiais, siūlo kelis sprendimo būdus, numatydamas jų pasekmes. Nesunkiai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių, supranta lūkesčius savo elgesiui grupėje ir kitoje	Pasikeitus dienos ritmui, įvykus netikėtam įvykiui, sulaukus netikėto kito vaiko reagavimo, mokytojo padedamas mokosi valdyti kilusias neigiamas emocijas, kad pasijustų gerai. Nusiramina išbandydamas skirtingus per įvairias veiklas sužinotus būdus: suskaičiuoja iki penkių, atlieka kvėpavimo pratimus, išsikalba su suaugusiuoju, išsiaiškina su draugu, pasitraukia į nusiraminimo kampelį, klausosi ramios muzikos, piešia, varto knygelę ir pan. Pratinasi įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą, tyrinėja, kada jie kyla ir kodėl.

aplinkoje (per išvykas), pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles. 6-asis žingsnis Pats taiko įvairius nusiramino, atsipalaidavimo būdus, siūlo juos kitiems. Siekdamas tikslo, geba atidėti kai kurių norų patenkinimą. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio provokuojančiose situacijose jas ignoruodamas; vienas ir kartu su kitais ieško taikių išeikių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	Diskutuoja, kodėl yra svarbu laikytis susitarimų, taisyklių ir pratinasi jų laikytis.
Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai	
Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai Ugdymo aplinka praturtinta plakatais, literatūra, žaidimais, padedančiais vaikams ugdytis sveikos gyvensenos nuostatas. Mokytojo padedami, vaikai gilina žinias apie sveiką mitybą: klausosi literatūrinių kūrinėlių, žiūri filmukus, diskutuoja, studijuoja sveiko maisto piramidę, gamina sveiką maistą virtuvėlėje ir t.t. Vaikai mokosi pasigaminti salotas, vaisių šašlykus. Turi galimybę su mokytoja apsilankyti darželio virtuvėje. Padedami suaugusiųjų vaikai laiko veiklos ir poilsio ritmo. Padedami mokytojo, susikuria ritualus prieš einant miegoti, pavyzdžiui, pavartyti knygutę, pasiklausti lopšinės. Vaikai varto knygeles, žiūri mokomuosius filmukus, plakatus, su visuomenės sveikatos specialiste, pratinasi laikytis asmens higienos, mokosi plauti rankas, valyti dantis. Kasdinių veiklų metu mokosi saugiai elgtis žaisdami kieme, lauke, laikytis susitartų saugaus elgesio taisyklių. Fizinis aktyvumas Atsižvelgdamas į vaiko amžių, fizinę sveikatą, bei gebėjimus, mokytojas sudaro sąlygas vaikui pažinti savo kūną ir jo galimybes, palaiko ir žadina vaiko judėjimo poreikį, skatina fizinį aktyvumą, organizuodamas judriuosius ir sportinius žaidimus, mokydamas fizinių pratimų, sudarydamas sąlygas vaikams varžytis sportinėse estafetėse. Mokytojas kuria judėjimui palankias sąlygas ir nuolat papildo aplinką priemonėmis, skatinančiomis fizinį aktyvumą (lankai, tunelis, parašiuotas, kamuoliai, karneliai, takeliai ir t.t.). Sudaromos sąlygos kuo daugiau žaisti ir judėti lauke. Mokytojas organizuoja mankštas, jogos valandėles, sporto šventes, projektus, orientacines varžybas, žygius į mišką. Ugdytojai rūpinasi vaikų taisyklinga laikysena, stebi vaikus, pasiūlo pratimų laikysenai taisyti. Vaikai dūksta, lenktyniauja, žaidžia judrius žaidimus grupėje ir gamtoje, atsikratydami emocinės įtampos ir protinės veiklos sukulto nuovargio. Mokytojas parūpina, kad ugdomojoje aplinkoje būtų smulkiosios motorikos lavinimo priemonių: mozaikų, karoliukų, smulkių kaladėlių, konstruktorių. Mokytojas pasiūlo įvairių individualių užduočių lavinti rankos miklumą, smulkiuosius pirštų judesius, akies ir rankos judesių koordinaciją. Vaikai žaidžia su smėliu, pagaminta tešla, kita smulkia gamtine medžiaga ant šviesos stalo. Mokytojas organizuoja žaidimus kuriuose vaikai skatinami sudėti, kišti įvairius daiktus į dėžutes, minkyti tešlą, kirpti įvairias formas, vėliau jas klijuoti. Savireguliacija ir savikontrolė Mokytoja sukuria grupėje nusiramino vietą, parūpina antistresinių priemonių, žaislų, parodo vaikams būdus padedančius nusiraminti. Vaikai žaidžia savireguliaciją plėtojančius žaidimus (sustingti, nekalbėti, nesusijuokti), atlieka meditacinius, jogos pratimus, dainuoja raminančias daineles „Statome tylą“, „Tyla“ ir savarankiškai išbando naujas veiklas. Mokytojas paskatina vaiką laikytis susitarimų, taisyklių, tam tikros tvarkos; motyvuoja vaiką pabaigti atlikti tai, ką jis pradėjo, padeda jam; skatina vis ilgiau klausytis skaitomos pasakos, dėlioti vis daugiau kantrybės reikalaujančias dėlionės ir pan., žaidžiant – laikytis žaidimo taisyklių.	

KOMUNIKABILUS	
UGDYMO(SI) SRITIS „AŠ KALBŲ PASAULYJE“	
Pasiekimų sritis – kalbų supratimas Vertybinė nuostata. Domisi žodiniiais ir nežodiniais komunikavimo būdais, yra nusiteikęs išklaudyti ir suprasti kitą. Esminiai gebėjimai. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, įvairiomis formomis, būdais ir priemonėmis perteikiamas prasmės, amžių atitinkančius įvairaus pobūdžio tekstus.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
2–3 metai 2-asis žingsnis Klausosi ir mimika, gestais, kalba reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą, supranta ir reaguoja į artimiausios aplinkos daiktų pavadinimus, paprašytas atlieka jam žinomą veiksmą; supranta 2–3 žodžių vientisinius sakinius ir klausimus; po kelių pakartojimų įsidėmi paprastus naujus žodžius. Reaguoja į žodžių skambesį ir pasikartojamumą, kontrastingus garsus, spalvas, formas, dydžius, judesius. Pradeda atpažinti mėgstamas knygeles, nori, kad jas paskaitytų; pats varto ir žiūrinėja knygeles, parodo suaugusiojo įvardytus objektus paveikslėliuose; stebi rašančiuosius, bando palikti ženklus popieriuje, smėlyje. Supranta girdimus nesudėtingus trumpus tekstus: įsitraukia į žaidimus, kartoja dainelių, skanduočių skiemenis, žodžius, emocijomis ir judesiais atliepia eilėraščio tekstą ir pasakojimą. 3-iasis žingsnis Trumpam susikaupia klausydamas suaugusiojo ar kitų vaikų; supranta ir reaguoja į dažnai vartojamus veiksmų ir ypatybių pavadinimus, 3–4 žodžių sakinius, klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kas“, „ką“, „kur“, „kiek“, du vienas paskui kitą sekančius prašymus; greitai mokosi naujų žodžių. Reaguoja į išgirstus ritmo darinius, intonavimą, supranta kūno kalbą, mimiką, dažnai naudojamų gestų, simbolinių paveikslėlių, ženklų prasmę. Varto knygeles, skiria paveikslėlius nuo teksto, klausia, kas parašyta arba prašo paskaityti, geba sieti paveikslėliuose vaizduojamus objektus su konkrečiais aplinkos daiktais. Stengiasi išklaudyti trumpus skaitomus, pasakojamus ar dainuojamus tekstus, girdėto kūrinio prasmę atskleidžia vaidindamas, žaisdamas ar pasakydamas keletą žodžių.	Klausosi kelis kartus per dieną jam skaitomų trumpų tekstų, kuriuose kartojami tie patys žodžiai, skirtingai perteikiami atskirų personažų kalba. Varto knygeles, pavadina paveikslėlius, paliečia, suranda arba atneša konkretų daiktą, kuris pavaizduotas iliustracijoje, tyrinėja kitą vaizdinę informaciją. Reaguoja į garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, emociškai skaitomus nesudėtingus trumpus tekstus, pasakojamas istorijas apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų, filmų veikėjus, sieja tai su savo gyvenimiška patirtimi. Mokosi tikraisiais pavadinimais įvardinti daiktus, esančius grupėje ir lauke, transporto priemones, paukščius ir gyvūnus, augalus, žmonių ir gyvūnų veiksmus, būsenas. Įvairiose bendravimo, žaidybinėse situacijose pasakoja apie save, savo norus, išgyvenimus, rūpesčius, šeimos narius, aptaria, ką matė, girdėjo, ką veikia ar veikė. Kartu su mokytoju, kitais vaikais deklamuoja neilgus eilėraščius.
4–6 metai 4-asis žingsnis	Klausosi gyvai pasakojamų ir įrašytų (televizijos, internete) įvairaus stiliaus ir turinio

Išklausyti, supranta ir reaguoja į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas įvairiose komunikacinėse situacijose; supranta ir reaguoja į klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kodėl“, „kaip“, „koks“, kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus; atpažįsta, kai kalbama ne gimtąja kalba. Supranta tą pačią mintį, idėją, jausmą, išreikštą skirtingais būdais: vaizdiniu arba garso kūriniumi, kūno kalba, žodine ir simboliškai raiška. Domisi rašytinės kalbos elementais ir atkreipia dėmesį į juos savo aplinkoje; atpažįsta vieną kitą raidę ar skaitmenį, pirmąją savo vardo raidę; vaizduoja, kad skaito knygą, iš paveikslėlių supranta arba prisimena knygos turinį. Klausosi tiesiogiai atliekamų ir įrašytų, skaitomų, pasakojamų, deklamuojamų ir dainuojamų kūrinių, įvairaus stiliaus ir turinio tekstų (meninių, informacinių) apie aplinką, įvykius, reiškinius, atsimena kai kuriuos juose minimus įvykius ir juos perteikia skirtingais raiškos būdais. 5-asis žingsnis Supranta sudėtinius kelių dėmenų sakinius, ilgesnių dialogų ar monologų turinį; stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Atpažįsta, kokie atskiri raiškos būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį. Supranta, kad kalbos garsai žymimi raidėmis; atpažįsta savo vardo ir kitas asmeniškai aktualias raides, skaitmenis, supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę; iš klausos atskiria du žodžius, prasidedančius tuo pačiu garsu, supranta knygos viršelio funkciją, parodo, kur rašomas knygos autorius, pavadinimas, geba nuspėti turinį pagal knygos pavadinimą, viršelį, iliustracijas. Atidžiai klausosi įvairaus turinio ir stiliaus tekstų literatūrinėje kalba, tarmiškai; suvokia skirtingų žanrų leidinių skirtumus (kalendorius, knyga, žurnalas, tinklalapis). 6-asis žingsnis Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų; supranta pajuokavimus, dviprasmybes, erzinimus, dažnai girdimus frazeologizmus, humoro elementus, pradeda suprasti kai kurių žodžių ar frazių perkeltinę reikšmę; supranta keletą artimiausioje aplinkoje vartojamų kitos kalbos žodžių. Atpažįsta, kokie integruoti raiškos būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį. Supranta, kad raštas yra sistema, turinti taisykles; suaugusiojo skaitomą tekstą knygoje seka akimis ar pirštu iš kairės į dešinę, iš viršaus į apačią; supranta, kad garsai ir raidės sudaro žodį, atpažįsta nuo kelių iki keliolikos abėcėlės raidžių; pradeda skirti paprastos garsinės sandaros žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Domisi įvairiais rašytiniais tekstais, iš iliustracijų ir vieno kito atpažįstamo žodžio supranta jų siužetą; supranta jam skaitomų sudėtingesnių tekstų turinį, įvykių eigą, numato, kas tekste galėtų įvykti toliau.	tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvykius, reiškinius, taip pat savo ir kitų vaikų kalbos įrašų. Žaisdamas, dalyvaudamas problemų sprendime, įtraukiančiose vidaus ir lauko veiklose, kelių vaikų grupelių ir didesnių grupių veiklose, mokosi nepertraukiamai klausytis draugų ir suaugusiųjų kalbos, reaguoti į kalbančiųjų intencijas, suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Aiškinasi pajuokavimų, dviprasmybių, frazeologizmų, perkeltinės reikšmės žodžių prasmę. Susipažįsta su tradicinėmis skaičiuotėmis, jų mokosi. Klausosi įvairių neilgų liaudies pasakų. Bando pats pasekti labiausiai patikusias. Išklausęs pasakojimą, aptaria jų veikėjus, siužetą. Sugalvoja, kaip išgirstą istoriją galima vizualizuoti. Konstruoja pasakojimų turinį: stato įvairius statinius, kuria reljefo maketus, kitus objektus, kurie susiję su istorijos turiniu. Domisi ir supranta knygos ar kito informacijos šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas, autorius, pavadinimas ir kt.), suvokia skirtingų žanrų leidinių skirtumus (laikraštis, kalendorius, knyga, žurnalas).
---	--

Pasiekimų sritis – kalbinė raiška Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kalba ir kitomis komunikavimo priemonėmis bendrauti su kitais, išreikšti savo patirtį, jausmus, mintis ir emocijas. Esminiai gebėjimai. Naudodamas žodines ir nežodines raiškos priemones, dalinasi savo patirtimi, jausmais, mintimis, ištraukia į pokalbį ir jį plėtoja, pasakoja, atpasakoja ir kuria paprastas istorijas, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, parašo savo vardą.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Aktyviai kartoja naujus garsus, žodžius, ženklus, gestus, žaidžia garsais ir žodžiais; vartoja garsažodžius, pavadina kai kuriuos objektus ar veiksmus, vartoja trumpus žodžius norams išsakyti; pokalbiuose ir paprastuose žodiniuose žaidimuose dalyvauja komunikuodamas garsais, žodžiais, veiksmis, mimika ir pantomimika. Žodžio ir gesto sakiniiais, vienažodžiais ar dvižodžiais sakiniiais kalba apie tai, ką mato ir girdi. Domisi rašymo priemonėmis, spontaniškai brauko lape. 3-iasis žingsnis 2–3 žodžių vientisiniais sakiniiais kalba ir klausinėja apie tai, ką mato ir girdi, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius; inicijuoja pokalbius, kreipdamasis į suaugusįjį ar vaiką, atsako į paprastus klausimus; vartoja kelias dažniausias mandagumo frazes; taisyklingai vartoja kai kurias gramatinės formas. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, skatinamas kalba apie juos; suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus eiliuotų tekstų ar dainų fragmentus; išskiria didžiausią įspūdį palikusius pasakojimo epizodus, labiausiai patikusius veikėjus, jų veiklas. Stebi ir mėgdžioja rašančius suaugusiuosius: imituoja, brauko, keverzoja, piešinėja, palikdamas ženklus.	Mėgdžiojimu, skiemenų ar žodžių pakartojimais, veiksmis, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Paskatinus mokytojiui, kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius (pavyzdžiui, įvairius žaidimų kampelių, patalpų ženklus) ir kt., aiškinasi jų reikšmę. Stebi rašančiuosius ar piešančiuosius, bando imituoti, braukti, keverzoti, piešinėti, palieka ženklus smėlyje, popieriuje, vandenyje. Keverzonėmis išreiškia savo mintis, drąsiai „rašinėja“, pasakoja, ką jis piešia, „rašo“.
4–6 metai 4-asis žingsnis 3–5 žodžių vientisiniais sakiniiais kalba pats sau ir kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, kreipiasi, tariasi, laikydamasis elementarių kalbinio bendravimo normų; kalba ir pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė; taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos garsų; dažniausiai taisyklingai vartoja gramatinės žodžių formas, prielinksnius, žodžius derina. Deklamuoja trumpus eilėraščius arba eilėraščių fragmentus, padedamas pasakoja trumpas pasakas, istorijas, žinomų knygų turinį, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika; klausia ir atsako į klausimus apie pagrindinius istorijos veikėjus ar įvykius, apie tai, kas patinka ar nepatinka knygoje ar pasakojime; aktyviai dalyvauja vaidmeniniuose žaidimuose pereidamas nuo vieno kalbėjimo būdo prie kito. Domisi galimybe rašyti (ranka, kompiuteriu, planšetiniu kompiuteriu), bando kopijuoti matomus simbolius, raides, skaičius; raides ir simbolius pradeda naudoti įvairioje veikloje. 5-asis žingsnis Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, veikė ar veiks, kas vyksta, vyko ar vyks, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina,	Dalyvauja pokalbiuose su kitais vaikais apie jiems įdomius daiktus, poelgius, aplinką, reiškinius, nutikimus, klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajauta. Išsako savo patirtį, norus, svajones, svarstymus. Vartoja mandagumo žodžius, sinonimus, antonimus ir kt. Diskutuoja, kaip išspręsti problemas, kelia hipotezes, pristato išvadas. Apibūdina daiktus, reiškinius, įvardindamas jų savybes, ypatybes, būsenas ir kt. Bendraudamas su kitakalbiu arba nekalbančiu vaiku bando pasitelkti neverbalinę kalbą:

pakartoja; laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis įvaldytų kalbos taisyklių; pateikia atsakymus į konkrečius klausimus nurodydamas detales kas, ką, kada ar kur; bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, žaistus žaidimus, skaitytas knygas; papasakoja 2–3 pagrindinius įvykius iš gerai žinomos istorijos, išlaikydamas jų eiliškumą; geba atsakyti į klausimus apie jam skaitytą tekstą. Supranta rašymo tikslus, bando perteikti informaciją piešiniu, kopijuodamas arba užrašydamas raides, simbolius ar žodžius; kuria savo ženklus ir simbolius; braižo ir aiškina paprastus planus, schemas. 6-asis žingsnis Atsižvelgdamas į bendravimo tikslą ir situaciją, išsako savo patirtį, norus, svajones, pasiūlymus, svarstymus, aiškinasi, diskutuoja; vartoja mandagumo ir vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.); klausinėja apie tai, ką išgirdo, matė, pajautė, sužinojo, sprendžia problemas; tinkamai pradeda, plėtoja, keičia ir baigia pokalbį; bando komunikuoti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Kuria, pasakoja istorijas pagal paveikslėlių seką, nuosekliai paminėdamas pagrindinius įvykius, atpasakoja girdėtas istorijas, pritaiko girdėtų siužetų fragmentus žaidimų scenarijuose, meninėje veikloje; keliais būdvardžiais apibūdina istorijų veikėjus; perpasakoja informaciją iš įvairaus žanro knygų. Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, spausdintinėmis raidėmis rašo savo vardą, kelis žodžius.	mimikas, gestus, aplinkos objektus. Žaidžia kalbinius žaidimus. Imituoja skaitymą, domisi abėcėlės raidėmis, pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide, supranta, kad garsas siejamas su raide, ir kad raidės turi savo pavadinimą bei specifinę grafinę raišką. Ekskursijų, išvykų metu, artimiausioje aplinkoje atpažįsta esančius įvairius simbolinius ženklus, skaito įvairias trumpas iškabas (pavyzdžiui, parduotuvių, kavinių pavadinimus). Išsitraukia į įvairias mokytojo siūlomas veiklas, susijusias su galimybe piešti ir rašyti, pavyzdžiui: „rašo“ laišką piešiniu, kopijuoja matomus simbolius, raides, žodžius, kuria savo ženklus ir simbolius, puošia ir apipavidalina užrašytas raides ar ženklus siedamas juos su realiais objektais. Mokydamasis rašinėti, veikia kūrybiškai, pavyzdžiui: iš akmenėlių, gilių, kaštonų dėlioja simbolius ir raides, pagaliuku rašo ant smėlio, kreidelėmis – ant asfalto. Išsitraukia į mokytojo inicijuojamas veiklas, žaidimus, kurių metu piešiniais, rašinėjimais, raidėmis pavaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus, rašo laiškėlius tėvams, vaikams, mokytojams. Suaugusiojo pamokytas piešiniuose, po darbeliais rašo atskiras raides, savo vardą, paprastus žodelius.
Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai	
Kalbų supratimas Mokytojas sukuria klausymosi aplinką įvairovę (ryto rate, dviese su mokytoju, bendraudami su kitais vaikais, klausant garso įrašų). Vaikai kartu su mokytoja žaidžia kalbos garsų žaidimus, klausosi eilėraščių, dainų, pasakojimų, pasakų gimtąja ir kitomis kalbomis, plėtoja kalbos	

supratimą. Kalbiniai gebėjimai ugdomi visos dienos metu bendraujant su vaiku, žaidybinių veiklų metu ar sprendžiant įvairias iškylusias situacijas.

Kartu su mokytoju vaikai varto bežodes paveikslėlių knygelės ir knygas su atskirais žodžiais bei tekstais. Tyrinėja rašytinę ir vizualinę informaciją, spaudinių iliustracijas, nuotraukas, lauko erdvėse pastebimus ženklus, užrašus, skelbimus.

Kalbinė raiška

Vaikai bendraudami su mokytoja ir kitais vaikais, plečia pasyvų ir aktyvų žodyną, mokosi išklausyti, kalbėti paeiliui, dalyvauti dialoge. Vaikus kalbėti skatina jų įsitraukimas į pokalbius įvairiose situacijose (kasdienė rutina, įvykiai, veiklos) ir aplinkose (grupėje ir lauke). Mokytojas skatina vaikus atpasakoti pasakojimų, vaidinimų tekstus ir siužetus, įgarsintus filmukus ar pasakas, suvaidinanti, iliustruoti, deklamuoti. Vaikai mokosi įvairių pirštukų žaidimų.

Mokytojas parūpina įvairių spaudinių, kalendorių, knygų, žurnalų, plakatų, lankstinukų ir t.t.. Grupės aplinkoje naudoja įvairius rašto simbolius. Vaikai bando imituoti rašymą, braukydami, keverzodami, palikdami ženklus smėlyje, popieriuje ir t.t.

JAUTRUS KULTŪRINEI IR SOCIALINEI ĮVAIROVEI; PASITIKINTIS	
UGDYMO(SI) SRITIS „AŠ IR BENDRUOMENĖ“	
Pasiekimų sritis – santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais ir bendraamžiais. Esminiai gebėjimai. Pasitiki mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai dalinasi savo mintimis, žino, kaip elgtis su nepažįstamais suaugusiais. Geranoriškai elgiasi su bendraamžiais, natūraliai priima kitų skirtumus, draugauja bent su vienu vaiku, supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
2–3 metai 2-asis žingsnis Akivaizdžiai parodo prierašumą juo besirūpinančiam suaugusiajam. Skiria nepažįstamus žmones nuo juo besirūpinančio suaugusiojo. Stengiasi patraukti kitų vaikų dėmesį šypsena, balsu, judesiais, geranoriškais veiksmais. Stebi ir mėgdžioja suaugusiojo veido išraišką, žodžius, veiksmus; kartoja savo veiksmus, kurie sulaukia suaugusiojo palaikymo; vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, prireikus kreipiasi į jį pagalbos; pats inicijuoja bendravimą su suaugusiuoju. Mėgsta žaisti greta kito vaiko, stebi, kaip šis mėgdžioja jo kalbėjimą, judesius, veiksmus, ir pats jį mėgdžioja. 3-iasis žingsnis Drąsiai išbando ką nors nauja, ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Ieško bendraamžių draugijos. Siekia veikti savarankiškai, tikisi savo iniciatyvų palaikymo, pagyrimo. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Trumpam įsitraukia į bendrą žaidimą, pakaitomis su kitu vaiku žaidžia tuo pačiu žaislu. Pradeda suprasti, kuris daiktas yra jo, kuris – kito, o kuriuo naudojama bendrai.	Mėgdžiodamas mokytoją pasisveikina, atsisveikina, sako „ačiū“, „prašau“, imituoja jo elgesį ir veiksmų eiliškumą: tvarko žaislus, plauna rankas, ieško savo vietos prie stalo, jam paskirto rankšluosčio, spintelės ar lovytės. Pratinasi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis (grupės svečiais, kitų vaikų tėvais, seneliais ir kt.). Žaidžia žaidimus, kuriuose vaikams reikia ką nors daryti paeiliui arba keliems vienu metu: su kamuoliais, lankais, parašiotu, kaladėlėmis ir pan. Žaisdamas tyrinėja: ar suptis smagiau vienam, ar su draugu; ar smagiau klausytis vien tik savo balso, ar linksmiau kalbėtis su draugu.

	Kartoja stebimus veiksmus, dalinasi daiktais, žaislais, siekdamas įsitraukti į bendrą žaidimą.
4–6 metai 4-asis žingsnis Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų, rodo pasitikėjimą mokytojais ir jų padėjėjais: klausia, tariasi, guodžiasi. Kalbasi, įsitraukia į veiklą su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia yra mokytojas. Turi vieną ar kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų ir bendrų veiklų partnerius. Įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytas bendras veiklas ir jas plėtoja, pats inicijuoja pokalbius ir bendras veiklas su suaugusiuoju. Geba žaisti, atlikti bendrą veiklą poroje, kelių vaikų grupelėje, siūlo ir priima idėjas, derina norus ir veiksmus, sprendžia nesutarimus. Padedant mokytojui palaukia savo eilės, dalinasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Veikdamas kartu su kitais pastebi vieną kitą akivaizdų savo ir kito (vaiko, suaugusiojo) išvaizdos, pomėgių, kalbos panašumą ar skirtumą ir skirtingais būdais tai parodo. Prisideda prie grupės taisyklių kūrimo. 5-asis žingsnis Drašiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar kieme. Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius, sėkmingai įsitraukia į didesnės vaikų grupės veiklą. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, tariasi. Geranoriškai veikia kartu su kitais vaikais, drauge siekia to paties tikslo, priima bendrus sprendimus; skolina, keičiasi, dalinasi priemonėmis ir žaislais, ruošia ir kitiems dovanoja gimtadienio dovanas. Noriai ką nors veikia su vaikais iš kitos socialinės, kalbinės, kultūrinės aplinkos. Pats ar kartu su kitais randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdus arba prašo suaugusiojo pagalbos. Veikdamas kartu su kitais pastebi ir pasako keletą savo ir kitų vaikų ar suaugusiųjų asmeninių savybių, interesų, gebėjimų panašumų bei skirtumų. Stengiasi atlikti mažus įsipareigojimus grupei, dėl kurių susitariama. Stengiasi elgtis vadovaudamasis įgytu supratimu apie savo ir kitų teises bei pareigas grupėje. 6-asis žingsnis Stengiasi geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su pažįstamais ir nepažįstamais suaugusiais bei vaikais. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Supranta, koks elgesys yra priimtinas ar nepriimtinas kitiems ir kodėl. Rodo iniciatyvą susikalbėti ir bendradarbiauti su kitais. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo ar kito vaiko nuomonę, aiškinasi, tariasi. Pradeda tarpininkauti kitiems vaikams, jiems sprendžiant tarpusavio nesutarimus.	Sekdamas suaugusiojo elgesio modeliu mokosi paprotinio elgesio – kaip pasisveikinti ir atsisveikinti, dėkoti, prašyti, atsiprašyti, įsiterpti į pokalbį. Įsidėmi patarles apie nemandagiai besielgiančius ir bando jas panaudoti tam tikrose situacijose. Komunikuodamas su mokytoju, sekdamas jo elgesio modeliu, mokosi suprasti, gerbti ir toleruoti kita kalba kalbantį, kitaip besielgiantį, mažiau gebantį vaiką. Tyrinėja būdus, kurie padeda suprasti vieniems kitus, įtraukti juos į bendrus žaidimus ir veiklas. Stebėdamas suaugusiųjų ir bendraamžių elgesį, žiūrėdamas filmukus, klausydamasis skaitomų knygų, aiškinasi, koks elgesys yra tinkamas ar netinkamas, kas yra teisinga ar neteisinga ir kodėl? Kalbasi apie draugus ir draugystę. Dalyvauja veiklose, kuriose reikia ką nors daryti kartu su kitais vaikais. Pripažįsta netinkamai pasielgęs, ištaiso klaidą: numetęs – pakelia, pastūmėjęs – atsiprašo, išpylęs – išvalo.

Domisi socialiniais ir kultūriniais skirtumais tarp vaikų, jų šeimų ir natūraliai juos priima. Parodo supratimą ir pagarbą kitokiai išvaizdai, kitokiam požiūriui, kitai kultūrai. Supranta, kad gyvendamas grupėje turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Suvokia savo veiksmų akivaizdžias pasekmes sau, kitiems ir visai grupei.	
Pasiekimų sritis – emocijų suvokimas ir raiška Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. Esminiai gebėjimai. Atpažįsta, atliepia, įvardija, aptaria savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose ramiose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu; būdinga greita nuotaikų kaita. Reaguoja į kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas. 3-iasis žingsnis Pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų ir jausmų raiškos būdus, pradeda vartoti emocijų pavadinimus. Domisi kito vaiko ar suaugusiojo įvairių emocijų ir jausmų raiška, pastebi aiškiai reiškiamas emocijas, į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdes).	Stebi save veidrodyje, nuotraukose ir bando atpažinti bei pavadinti emocijas. Klausosi, kaip mokytojas įvardina jausmus, emocijas, įvairiose sukurtose situacijose stebi mokytojo demonstruojamas skirtingų emocijų išraiškas. Tyrinėja skirtingų nuotaikų veidus, paženkliną savo. Įvairiomis priemonėmis kuria veidukus. Pastebi draugo emocinę būseną: kartu džiaugiasi, paguodžia, paglosto.
4–6 metai 4-asis žingsnis Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, jas pavadina, išreiškia mimika, balsu, judesiu, vaizdu. Atpažįsta kitų emocijas ir jausmus pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus, jas atliepia, imituoja vaidmenų žaidimuose. Pradeda suprasti, kad jo ir kitų emocijos toje pačioje situacijoje gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna). 5-asis žingsnis Atpažįsta ir pavadina savo emocijas bei jausmus, įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Emocijas ir jausmus dažniausiai išreiškia sau ir kitiems priimtinais būdais. Atpažįsta ir komentuoja kitų emocijas, jausmus ir situacijas, kuriose jie kyla, pradeda suprasti, kad kai kurie veiksmai ir žodžiai gali žėisti kitų jausmus. Pradeda įvairiais būdais (žodžiu, piešiniu ar kt.) komunikuoti apie jausmus su kitais. 6-asis žingsnis Apibūdina savo emocijas ir jausmus, skirtingus jų raiškos būdus, pakomentuoja emocijas ir jausmus sukėlusias situacijas bei priežastis.	Žaisdamas vaidmenų ir naratyvinius žaidimus, tyrinėdamas ir žymėdamas, kaip jaučiasi, klausydamasis skaitomų istorijų, žiūrėdamas filmukus, patiria, išreiškia, aiškinasi, diskutuoja ir vis geriau atpažįsta bei įvardija įvairias savo ir kitų emocijas, jausmus, jas sukėlusias situacijas bei priežastis. Kūno raiška, mimika imituoja įvairias emocines būsenas, žadžia su nuotaikų kortelėmis. Tyrinėja ir diskutuoja, kada vaikai būna linksmi, kada liūdni ar pikti, kas ir kodėl juos pradžiugino, nuliūdino ar papiktino. Gamina veidelius, vaizduoja įvairias nuotaikas. Aptaria, kaip jaučiasi draugai, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima paguosti.

Gana tiksliai iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato ir pasako, kaip jaučiasi kitas; pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradedą kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi ir išreiškia jausmus, kokie emocijų ir jausmų raiškos būdai yra tinkami, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	Dalyvauja pokalbiuose, akcijose apie jausmus (pvz.: „Mano emocijos“, „Savaitė be patyčių“ ir t.t.). Peržiūrėjęs animacinius filmukus, išklausęs pasakas, aptaria personažų jausmus, jų poelgius, svarsto, kaip jis jaustųsi atsidūręs jų vietoje.
Pasiekimų sritis – savivoka ir savigarba Vertybinė nuostata. Pasitiki savimi ir savo gebėjimais, gerbia save ir kitus. Esminiai gebėjimai. Pažįsta savo kūną, pasako, kad yra berniukas (mergaitė), supranta savo augimą ir gebėjimų tobulėjimą, prisistato kitam, komentuoja, kuo domisi, kas patinka (nepatinka), supranta ir gina savo bei kitų teises būti ir žaisti kartu, priskiria save savo šeimai, grupei, įstaigos bendruomenei, žino savo tautybę, tėvynę.	
2–3 metai 2-asis žingsnis Atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, paprašytas parodo ar pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti. Išreiškia savo norus, turi mėgstamus žaislus, drabužius, veiklas. Rodo prierašumą prie tėvų, pasitikėjimą juo besirūpinančiais suaugusiaisiais grupėje. Domisi kitais vaikais. Trumpam sutelkia dėmesį ir ištraukia į etnokultūrinius žaidimus, kalendorines šventes, renginius, klausosi tautosakos kūrinių. 3-iasis žingsnis Eksperimentuoja kūno judesiais ir pojūčiais, pavadina 5–6 kūno ir veido dalis, parodo ar pasako, kiek jam metų. Pasako savo vardą ir kas jis yra – berniukas ar mergaitė. Apie save kalba pirmuoju asmeniu, pasako, ką daro, ką turi. Siekia savarankiškumo: „aš pats“. Patogiai jaučiasi įprastoje grupės aplinkoje su pažįstamais suaugusiaisiais ir vaikais. Domisi kitų vaikų žaidimais ir grupės veiklomis. Suaugusiojo skatinamas domisi supančios kultūrinės aplinkos simboliais. Teigiamai reaguoja į kita kalba kalbančius vaikus, suaugusiuosius ir grupėje apsilankančius svečius.	Žiūrindamas anksčiau darytas nuotraukas, pajaučia savo augimą. Aptaria, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės. Žaidžia žaidimus „Aš galiu“, „Aš moku“, kuriuose matuojasi batus, kai kuriuos drabužius. Žaidžia įvairius žaidimus su veidrodžiu: žiūri į save iš šono, iš priekio, žiūri į save kartu su kitais vaikais. Paskatintas kasdienėje veikloje deklamuoja, dainuoja, šoka, rodo savo darbelius, žaislus, džiaugiasi kitų plovimais, pagyrimais. Džiaugiasi savo sukurtais darbeliais, eksponuojamais grupėje ar kitose erdvėse, demonstruoja juos tėveliams.
4–6 metai 4-asis žingsnis Pavaizduoja ar pakomentuoja kai kurias fizines savo kūno savybes: akių, plaukų spalvą, pėdos dydį. Pastebi vieną kitą savo ir kitų vaikų išvaizdos panašumą ar skirtumą. Pradedą domėtis, kas yra kūno viduje. Supranta ir pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Jaučiasi patenkintas savimi. Piešia ar kitaip vaizduoja savo šeimą, kalba apie jos narius, save supranta kaip šeimos narį. Įsitraukia į bendrus žaidimus ir grupės veiklas, prisideda prie jų plėtojimo.	Piešdamas save ir kitus, matuodamasis, lygindamas akių, plaukų spalvą, kalbėdamas apie savo norus, pomėgius, gebėjimus, šeimas, namus, žaisdamas ar kurdamas su kitais draugais bendrus darbus, švęsdamas šventes, tyrinėja, kuo jis yra panašus į kitus ir kuo skiriasi nuo kitų vaikų ir suaugusiųjų. Apibūdindamas save nusako

Supranta, kai kiti vaikai ar suaugusieji šneka kita kalba nei jis. Dalinasi savo artimosios kultūrinės aplinkos buities, veiklų ir renginių patirtimi su kitais vaikais ir mokytojais, domisi kitų kultūrų simboliais. Mėgaujasi atsakomybe už nedidelių užduočių atlikimą, reiškia nuomonę jam aktualiais klausimais. 5-asis žingsnis Tyrinėja, ką gali ir ko negali kūnas, pradeda jausti asmeninę ir bendrą erdvę. Aiškinasi, kam reikalingos, ką daro vidinės kūno sistemos (atramos ir judėjimo, virškinimo, kvėpavimo ar kt.). Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, pasako, kuo bus ar norėtų būti suaugęs. Jaučiasi esąs šeimos narys: kalba apie šeimą, išvardija jos narius, pasako savo pavardę. Jaučiasi esąs vaikų grupės narys: kalba apie grupės draugus, pasakoja apie grupės gyvenimą. Pasako, kokia yra jo gimtoji kalba, aiškina, ką žino ir supranta apie savo šalies kalbą, kultūrą, samprotauja, kuo ji skiriasi nuo kitų jam žinomų šalių kalbos ir kultūros. Vaizduoja ir naudoja savo šalies simbolius. 6-asis žingsnis Išbando naujus būdus tyrinėti savo kūno augimą. Dalinasi stebiniais apie vidinių kūno sistemų veiklos išorinius ženklus (išskvepiamas oras, širdies plakimas ir kt.). Teigiamai vertina savo savybes ir gebėjimus, žaisdamas tyrinėja galimus socialinius savo vaidmenis. Dalyvauja šeimos, grupės ir mokyklos bendruomenės veiklose. Prisideda prie šeimoje, grupėje ar mokykloje priimamų sprendimų. Pasako savo tautybę, šalį, kurioje gyvena, žino savo namų adresą. Tyrinėja savo šalies ir kitų jam įdomių šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, žmonių gyvenimo būdą, supranta, kad visi žmonės yra lygūs, pasako keletą šalių panašumų ir skirtumų. Domisi ir dažniausiai laikosi šeimos, grupės, mokyklos, vietinės bendruomenės vertybių ir jam suprantamų pareigų bei teisių.	savo fizines ir elgesio savybes, kokiai šeimai, grupei priklauso, gali pasakyti savo tautybę. Piešdamas, komentuoamas pristato draugams savo šeimą, Tėvynę. Pasakodamas apie šeimą išvardina savo šeimos narių vardus, jų darbus ir profesijas. Dalyvauja grupės veiklose: pokalbiuose, žaidimuose, šventėse, įvairiuose kituose renginiuose.
Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai Santykiai su suaugusiaisiais ir bendraamžiais Pedagogas ugdo vaikų bendravimo įgūdžius veikiant daugiakultūrinėje aplinkoje, moko tolerancijos kitokios išvaizdos ir gebėjimų žmonėms. Su vaikais aptariama priimtų susitarimų, taisyklių prasmė bei naudingumas, vaikai mokosi jų laikytis. Vaikai drauge siūlo idėjas, kaip pertvarkyti grupės ar lauko aplinką, jaučiasi aktyviais grupės dalyviais. Sukuriama daiktinė aplinka, parūpinama priemonių vaikų siužetiniams vaidmenų žaidimams. Žaidžiami socialumą ugdančios žaidimai, švenčiami gimtadieniai, rengiamos diskotekos, ruošiami siurprizai, malonios dovanėlės draugams, tėveliams. Padedant mokytojui, vaikai mokosi atpažinti patyčias ir būdus, kaip jų išvengti. Emocijų suvokimas ir raiška Mokytojas skatina vaikus išsipasakoti, kalbėti, apibūdinti savo būseną, jausmus, pasiūlydamas kryptingą suaugusiojo paramą (akių kontaktas). Siūlo vaikams aktyvaus judėjimo ir atsipalaidavimo žaidimus, antistresines priemones, pratimus, meno terapiją, padedančius suvaldyti pyktį, įniršį, kitų neigiamų emocijų raišką. Mokytojas naudoja emocijų kamuoliukus, minkštą kubą su emocijomis, korteles, vaikai mokosi pažinti emocijas ir jausmus per žaidimą, vaidybą.	

Savivoka ir savigarba

Mokytojas skatina vaikus tyrinėti išorinį kūno vaizdą: stebėti save veidrodyje, savo atvaizdą matyti kituose paviršiuose. Vaikai žaidžia šešėlių žaidimus, kūno dalis tyrinėja per judrias veiklas. Vaikai tyrinėja judėjimo ir atramos, virškinimo, kvėpavimo, kraujotakos sistemas, vartydami enciklopedijas vaikams, žiūrėdami informacinius filmukus.

Padedami mokytojo, pažįsta ir išreiškia pagarbą pagrindiniams savo šalies simboliams tyrinėja šalies žemėlapi, iš įvairių medžiagų konstruoja savo šalies mėgstamiausių vietų modelius (Gedimino pilį, televizijos bokštą). Mokytojas sudaro sąlygas ugdytis individualiems gebėjimams, talentams, muzikiniams, aktoriniams, komunikavimo ir kt. Mokytojas džiaugiasi vaiko pasiekimais, kartu su vaiku aptaria jo pažangą.

Valstybinės kalbos ugdymas. Valstybinės kalbos ugdymas grupėje vykdomas vadovaujantis LR švietimo, mokslo ir sporto ministerijos leidiniais:

„Lietuvių kalbos mokymo(si) organizavimo modeliai tautinių mažumų mokyklose, vykdančiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas. Metodinės rekomendacijos“;

„Antroji kalba ankstyvajame amžiuje. Patarimai pedagogams, mokantiems lietuvių kalbos 3–6 metų vaikus įstaigose, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, vykdančiose tautinės mažumos kalba“.

Bendravimas ir bendradarbiavimas su šeima. Šeimos ir mokyklos bendradarbiavimas grindžiamas abipuse pagarba, pasitikėjimu, lygiaverte dialogine partneryste, konfidencialumu ir bendrų tikslų siekimu. Šis procesas apima nuolatinę informacijos keitimąsi, kurio metu šeimos ir pedagogai dalijasi vaikų raidą skatinančia informacija, pastebėjimais ir patarimais. Bendradarbiavimas taip pat remiasi tėvų aktyviu dalyvavimu ugdymo procese, siekiant sukurti palankią aplinką vaiko vystymuisi. Tėvai (globėjai) skatinami aktyviai įsitraukti į sprendimų, susijusių su mokyklos gyvenimu priėmimą, ugdymo(si) procesą, teikti siūlymus, būti lygiaverčiais partneriais (atstovavimas tėvų taryboje, šventės, renginiai, projektai ir kt.) Nuolat kuriamos, atnaujinamos įstaigos ir šeimų bendradarbiavimo formos (individualūs pokalbiai, tėvų susirinkimai, šventiniai renginiai, pokalbių grupė „Messeneger“ ir kt.).

Parama vaikų ugdymui(si), mokytojams ir šeimoms. Grupės mokytojai analizuoja vaiko daromą pažangą ir ugdymo(si) procese patiriamus sunkumus, kliūtis. Dėl vaiko ugdymo(si) procese patiriamų sunkumų tariasi su įstaigoje dirbančiais švietimo pagalbos specialistais, vaiko gerovės komisija (toliau – VGK), apie tai informuoja ugdytinio tėvus (globėjus), tariasi, siūlo konkrečias rekomendacijas ugdymo(si) proceso metu patiriamų sunkumų palengvinimui. VGK teikia mokytojui pagalbą, orientuotą į ugdymo(si) proceso optimizavimą, kartu aptardami vaiko poreikius, ugdymo(si) galimybes ir planuodami ugdymosi aplinką ir procesą, kad vaikas nepatirtų dalyvavimo ir ugdymo(si) kliūčių.

Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai įtraukia tėvus (globėjus) į bendradarbiaujančią komandą, juos konsultuoja, padėdami suprasti vaiko ugdymosi poreikius, veiksmingus, vaikui tinkamiausius ugdymo(si) būdus ir dalyvauti savo vaiko ugdyme šeimoje ir mokykloje.

Ugdytiniams švietimo pagalbą teikia socialinis pedagogas ir logopedas. Individualią pagalbą vaikams, turintiems didelių specialiųjų ugdymo (si) poreikių, teikia mokinio padėjėjas.

Sprendžiant sudėtingus ugdymo(si) atvejus, plėtojant ugdytojų kompetencijas, aprūpinant mokyklos bendruomenę ir šeimas reikalingais ištekliais, mokykla inicijuoja bendradarbiavimą su išorinėmis vaikų ugdymo, švietimo pagalbos teikimo, išteklių institucijomis, centrais, nevyriausybėmis organizacijomis, tarpininkauja šeimoms ir kitoms institucijoms sprendžiant vaikų teisių, ugdymo ir pagalbos vaikams klausimus. Teikdami paramą vaikų ugdymui(si), vaikų šeimoms, įgyvendindami įtraukųjį ugdymą, remiamės universalaus dizaino mokymui(si) prieiga, orientuota į visų besimokančiųjų poreikių užtikrinimą.

V SKYRIUS

VAIKŲ UGDYMO SI PAŽANGA, UGDYMO SI TĖSTINUMAS

Vaikų pasiekimų dokumentavimo ir pažangos stebėsenos sistema. Vaikų pasiekimų įrodymų kaupimas ir pasiekimų dokumentavimas bei stebėseną padeda siekti ugdymo ir ugdymosi kokybės:

- geriau pažinti kiekvieną vaiką ir numatyti jo ugdymo(si) perspektyvą, stebint, ką vaikas jau geba, ko ir kaip mokosi, kokia jo pažanga atskirose pasiekimų srityse, atskleidžiant potencialias jo galias ir švietimo pagalbos poreikį;
- kryptingai planuoti ir veiksmingai įgyvendinti lankstų bendrą vaikų grupės ugdymo(si) procesą, skatinantį kiekvieno vaiko ugdymosi pažangą;
- nuosekliai vertinti mokytojo ir kitų ugdytojų sąveikų su vaikais, taikomų pedagoginių strategijų ir metodų, sukurtos aplinkos, paramos ir pagalbos vaikams poveikį kiekvieno vaiko pažangai;
- kryptingai tobulinti įstaigos programą, remiantis mokyklos vaikų pažangos stebėseną;
- derinti vaiko, tėvų (globėjų), mokytojų, švietimo pagalbos specialistų lūkesčius dėl vaiko tolesnio ugdymo(si), siekiant visų ugdymo(si) proceso dalyvių kryptingo įsitraukimo į ugdymo(si) procesą.

Vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimas mokykloje atliekamas pagal 18 pasiekimų sričių. Kiekvienoje iš vaiko ugdymosi pasiekimų sričių išskirti šeši vaiko pasiekimų žingsniai, rodantys vaiko pažangą nuo gimimo iki šešių metų. Vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimas atliekamas du kartus per mokslo metus (spalio ir gegužės mėn.). Spalio mėn. mokytojas atlieka formuojamąjį vertinimą, kuomet įvertina jau įgytus vaikų individualius gebėjimus. Gegužės mėn. atlieka apibendrinamąjį vertinimą, kuriuo metu analizuoja vaikų mokslo metų eigoje padarytą individualią, bendrą pažangą. Naujai pradėjusiam lankyti grupę vaikui vertinimas vykdomas po 1 mėnesio adaptacinio laikotarpio. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai vertinami pagal tą pačią vertinimo sistemą kaip ir visi vaikai, atitinkamai atsižvelgiant į programą (bendrąją, pritaikytą ar individualią) ir jų ugdymosi galimybes.

Apie vaikų ugdymosi pasiekimus sprendžiama iš vaikų kasdienės veiklos ir jos rezultatų. Mokytojai nuolat dokumentuoja ugdymo procesą, renka reikšmingus vaikų ugdymosi proceso ir pasiekimų įrodymus (stebėjimo medžiagą, nuotraukas, vaizdo, garso įrašus, dailės darbelius ir kt.), analizuoja vaikų ugdymosi pažangą. Ugdymo(si) procesas planuojamas atsižvelgiant į vaikų ugdymosi pasiekimus ir vaikų pažangos analizės rezultatus.

Informacija apie vaikų pasiekimus kaupiama vaiko pasiekimų aplanke ir skaitmeninėje laikmenoje. Vaiko pasiekimai fiksuojami trumpais komentarais, nurodant ugdymosi pasiekimų sritį ir pasiekimų žingsnį, kurį yra pasiekęs vaikas, vaiko pažangą, vaiko stiprybes ir tolesnio tobulėjimo žingsnius.

Mokytojai nuolatos teikia vaiką motyvuojantį, įtraukiantį, auginantį grįžtamąjį ryšį. Su vaikais pasidžiaugiama veikla, aptariamas veiklos procesas ir rezultatai, vaikai mokosi patys įsivertinti savo veiklos patirtis ir rezultatus.

Pasiekimų ir pažangos vertinimas vykdomas panaudojant šiuos metodus ir būdus: vaiko stebėjimas natūralioje kasdieninėje aplinkoje, faktų rinkimas, atskirų situacijų aprašymas, pokalbis su vaiku, pokalbis su tėvais, vaiko realios veiklos nuotraukų analizė, vaiko kalbos užrašų ir įrašų analizė, vaiko veiklos ir elgesio vaizdo įrašų analizė, tikslingi darbeliai su tam tikromis užduotimis ir kt.

Vaikų ugdymosi pasiekimų dokumentavimo, stebėsenos ir surinktos informacijos naudojimo procesai vykdomi laikantis visų etikos reikalavimų.

Vaikų pasiekimų vertinimo rezultatai aptariami individualiuose pokalbiuose su tėvais (globėjais), mokytojų tarybos posėdžiuose. Esant poreikiui su V GK atstovais, kitais švietimo pagalbos specialistais.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(-si) dermė bei tęstinumas. Vaikų ugdymo(si) dermę bei tęstinumą užtikrina mokyklos programos ir Priešmokyklinio ugdymo programos svarbiausių ugdymo(si) principų atitiktis ir ugdymo(si) proceso kryptingumas – ugdymo(si) modeliavimas iš vaiko raidos ir ugdymosi perspektyvos, išskirtinis dėmesys žaidimo pedagogikai ir patirtiniam vaikų ugdymui(si).

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) tęstinumą užtikrina ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų pasiekimų sričių ir priešmokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų kompetencijų dermė.

Ugdymosi ir pasiekimų sritys yra lygiavertės, jos padeda augti vaiko pagrindinėms galioms, kurios sudaro pamatą sėkmingai kompetencijų plėtojei priešmokykliniame ugdyme.

Programoje užtikrinama dermė su Priešmokyklinio ugdymo bendrąja programa:

Programa		Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa	
Ugdymosi būdai	5 ugdymo sritys	Ugdymosi būdai	6 ugdymosi sritys
Vaiko žaidimas ir patirtinė veikla yra pagrindinės, vieną kitą papildančios ugdomosios veiklos.	Kuriu ir išreiškiu	Žaidybinė ir patyriminė veikla, skatinanti atradimų džiaugsmą bei natūralų smalsumą aplinkiu pasauliu.	Meninis ugdymas
	Tyrinėju ir pažįstu aplinką		Matematinis ugdymas
	Mūsų sveikata ir gerovė		Gamtamokslinis ugdymas
	Aš kalbų pasaulyje		Sveikatos ir fizinis ugdymas
	Aš ir bendruomenė		Kalbinis ugdymas
			Visuomeninis ugdymas